

ОЦЕНИТЕЛЕН ДОКЛАД I.

1. Въведение. Цел и обхват на оценителния доклад

Този раздел съдържа кратко резюме на съдържанието на доклада за оценка, неговите фокусни точки и изследвани области. Настоящият Доклад за оценка е резултат от кабинетно проучване на вече съществуващи анализи и проучвания, практическия опит чрез диалог с изследваните страни - институциите за ПОО и бизнеса и с подкрепата на статистически данни и други надеждни ресурси. Основната цел на оценяването е да се определи как професионалното образование и обучение покрива бизнес нуждите по отношение на професионалните умения на студентите. Как бизнесът е включен в процеса на придобиване на тези умения.

Обхватът на изследванията се определя в перспективата на румънския трансграничен регион с България, като се обръща особено внимание на окръг Констанца и на област Добрич, свързани с целите на проекта. Докладът съдържа информация за това как професионалното образование и обучение покрива съществуващите нужди от умения в бизнес средата и какви са мерките за незабавно подобряване. Посочените проблеми се отнасят до включването на бизнеса в оценяването на резултатите от обучението, стажове за ПОО, както и осигуряването на обучение и наставничество на работното място в района на трансграничния регион. Последното е именно в центъра на доклада за оценка.

Докладът включва следните раздели и подраздели:

- ✓ **Перспективи и предизвикателства за икономическото развитие и възможностите за заетост в района на трансграничния регион:**
 - Основен икономически сектор в Североизточния регион на България
 - Общ преглед на икономическото състояние на Югоизточен район на Румъния
 - Преглед на румънската територия на трансграничния регион с България
 - Функциониращи икономически обекти в района
 - Състояние и потенциал за развитие на туризма - управление на хотели и ресторанти
- ✓ **Роля и значение на центровете за ПОО:**
 - Образователни възможности в трансграничния регион
 - Роля и значение на сектора на ПОО
 - Секторът на ПОО и пазара на труда
 - Сектор ПОО и бизнес сътрудничество
- ✓ **Качество на ПОО и SWOT на ПОО в Румъния (съсредоточено върху ЮИ регион) и незабавни мерки за подобряване;**
- ✓ **Състояние на участието на бизнеса в оценяването на резултатите от обучението, стажове за ПОО, както и осигуряване на обучение и наставничество на работното място в района на трансграничния регион;**

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

✓ **Незабавни мерки за подобряване.**

Изискванията за умения (както твърди, така и меки) в туризма (включително ресторантите и кулинарните изкуства) вече са обстойно проучени. Проблемите, които остават нерешени, се отнасят до включването на бизнеса в оценяването на резултатите от обучението, стажовете за ПОО, както и осигуряването на обучение и наставничество на работното място в района на трансграничния регион.

2. Перспективи и предизвикателства за икономическото развитие и възможностите за заетост в трансграничния регион.

2.1 Основни икономически сектори в Североизточен район.

Основните икономически сектори в Североизточния район на България според Националния статистически институт са аграрен, индустриален и услуги. Брутната добавена стойност по икономически сектори е разпределена, както следва:

1. Сектор услуги - 5 321млн. лв.
2. Индустриален сектор - 2 418 млн. лв.
3. Аграрен сектор - 605 млн. лв.

Заетите лица в тези сектори са респективно:

1. Сектор услуги - 233, 55 хил.
2. Аграрен сектор - 110, 74 хил.
3. Индустриален сектор - 67, 38 хил.

За област Добрич статистиката е следната:

- 3.1 Сектор услуги - 712 млн. лв.
- 3.2 Индустриален сектор - 348 млн. лв.
- 3.3 Аграрен сектор - 197 млн. лв.

Заетите лица в тези сектори са:

1. Сектор услуги - 35,07 хил.
2. Аграрен сектор - 31, 13 хил.
3. Индустриален сектор - 11, 44 хил.

Както е видно от статистическите данни, най-голям е броят на заетите лица в сектор услуги, който е и най-развитият в региона. Секторът включва дейности - Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство, създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения, банкови и застрахователни услуги, административни, образователни, здравни и др. Предвид местоположението на региона (близо до Черно море), наличието на морски курортни селища и липсата на големи индустриални обекти, логично секторът услуги е водещ в региона. За област Добрич е релевантна същата ситуация. Сезонният характер на икономическите дейности е

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

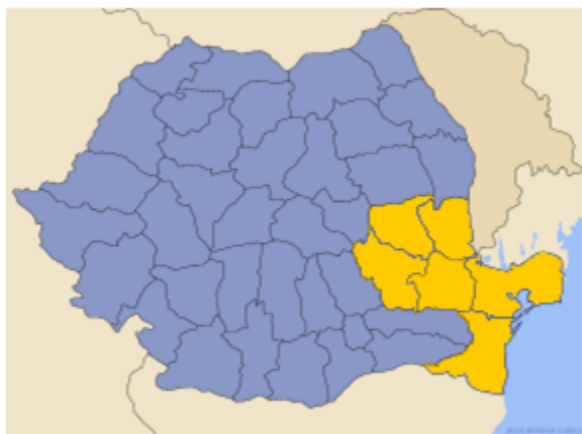
съществен фактор за развитието на района. Два от основните сектора - услуги и аграрен се определят като сезонни, въпреки че се прилагат много мерки за удължаване на сезона и преодоляване на сезонния характер. Леката и преработвателната промишленост също заемат определен дял от пазара, но като цяло не са най-развитият икономически сектор в района. В област Добрич действат предприятия за преработка на селскостопанска продукция и морски продукти, обувно и шивашко производство, производство на храни и напитки и др.

Преките чуждестранни инвестиции в Североизточен район нарастват значително през последните години 2 102 923.2 хил.евро за 2010 г. на 2 271 913,70 хил.евро за 2015 г. Районът се нарежда на четвърто място в страната за 2015 г. по размер на акумулираните преки чуждестранни инвестиции. Водеща област по привличане на инвестиции е Варна - с най-голям дял от 1 760 956, 70 хил.евро, а Добрич е с 202 893, 70 хил.евро. (Данните са от НСИ)

По показател брутна добавена стойност Североизточният район е на трето място в страната с 8 344 млн. лв. след Югозападен район с 36 669 млн. лв. и Югоизточен район с 9 356 млн. лв.

2.2 Общ преглед на икономическото състояние на Югоизточния район на Румъния

Югоизточният регион се намира в югоизточната част на Румъния, обхващащ 35 762 кв. Км, или 15% от общата площ на страната, като регионът е втори по големина сред осемте района на Румъния. В страната има шест окръга като Констанца (трансграничен окръг, съседен регион Добрич в България), Тулча, Браила, Галати, Бузау, Вранча. Югоизточният регион се състои от 35 града и общини и 339 селски административни общности / структури.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

По отношение на съответните статистически данни в таблицата по-долу е даден общ преглед на региона:

Население	Градско (%)	Селско (%)	Брой градове (> 20 000 жители)	Гъстота (хора/km ²)
2.546.000 inhabitants	54%	46%	11	71

По отношение на икономическото развитие се счита, че спецификата на този регион са несъответствията между точките на консолидационни дейности в индустриалния сектор и третичните комплексни промишлени центрове, туристическите райони и района на зърно-и винопроизводство. В това отношение се счита, че регионът има диверсифицирана индустрия. Почти всички промишлени отрасли са представени: нефтохимика, металургия, машиностроене, строителни материали, хранително-вкусовата промишленост и текстилната промишленост.

При разглеждането на макро данни е важно Югоизточният регион да бъде поставен в национален контекст. Следователно, анализът на регионално ниво (фигуриращ в таблицата по-долу) помага да се идентифицират най-важните тенденции в развитието на дела на регионалния БВП в националния, както следва:

- периодът между 1995-2005 г. показва значително увеличение на приноса на Букурещ-Илфовския регион за формиране на националния БВП (от 15 до 23%) и леко / начално нарастване на Западния регион; останалите региони регистрират съпоставими дялове в общия БВП, вариращи от минимум 9,17% през 1995 г. (в случая на Югозападен регион) до 8,19% през 2005 г. (регистрирани от същия регион), но като цяло всички регионите регистрират намаление на дела на стойността на гореспоменатия показател;
- периодът между 2005-2014 г. запазва същата тенденция, като регион Букурещ-Илфов достига до 27% от националния БВП, докато останалите региони продължават да изпитват намаляване на участието си, макар и в по-малка степен в сравнение с предходния период.

Като цяло през целия изследван период регионите от Североизток и Юг-Мунтения се отличават с най-важните падения. Факторите, стоящи зад тази тенденция са многобройни, сочейки трудния период, през който Румъния е преживявала пътя си от социалистическа централизирана икономика към пазарна, и усилията, които е трябвало да направи, за да приспособи риска и ангажиментите, наложени от присъединяването към ЕС. Тези процеси включват не само значителни усилия от страна на окръзите / регионите, за да се приспособят към новата икономическа среда (Goschin, 2014), но също така и високи

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

социални и икономически разходи, градовете / регионите, които не успяват да се адаптират ефективно изостават.

Регион	1995	2000	2005	2014	2014/1995 разлика
Букурещ - Илфов	15.15	22.32	23.27	27.01	11.86
Централен	12.33	12.15	11.38	11.22	-1.11
Североизточен	13.61	11.86	11.36	10.21	-3.40
Северозападен	11.94	11.50	11.81	11.38	-0.56
Югоизточен	13.27	11.71	11.37	11.17	-2.10
Южен Мунтения	15.23	12.27	12.70	11.97	-3.26
Югозападен	9.17	8.79	8.19	7.51	-1.66
Западен	9.31	9.41	9.92	9.54	0.23

Таблица. Дял (%) от регионалния БВП в националния БВП (национален БВП = 100%)
(Източник: INS)

Данните, отнасящи се до средния годишен темп на растеж на БВП през периода 1990-2014 г. и представени на фигура 1, показват много по-силна междурегионална тенденция на дивергенция, отколкото вътрешнорегионални различия. Картографската диаграма подчертава проникването на чуждестранния капитал от западната част на страната, което доведе до многобройни инвестиции и ускоряване на средния годишен темп на растеж на БВП, докато районите с най-нисък среден темп на растеж на БВП (изток и югоизток) се припокриват с регионите, изправени пред индустриален упадък и крехка икономика, където шокът от загубата на конкурентоспособност не се поема от задоволителен приток на местен или чуждестранен капитал. Важна роля играят транспортната инфраструктура (нейната несигурност), ниската достъпност на някои окръзи / региони (в североизточната и югоизточната част), както и недостатъчната квалификация на местната работна сила, която не е преживяла (много необходим) процес на професионална конверсия.

Съдържанието на този материал не означава задължително официалната позиция на Европейския съюз

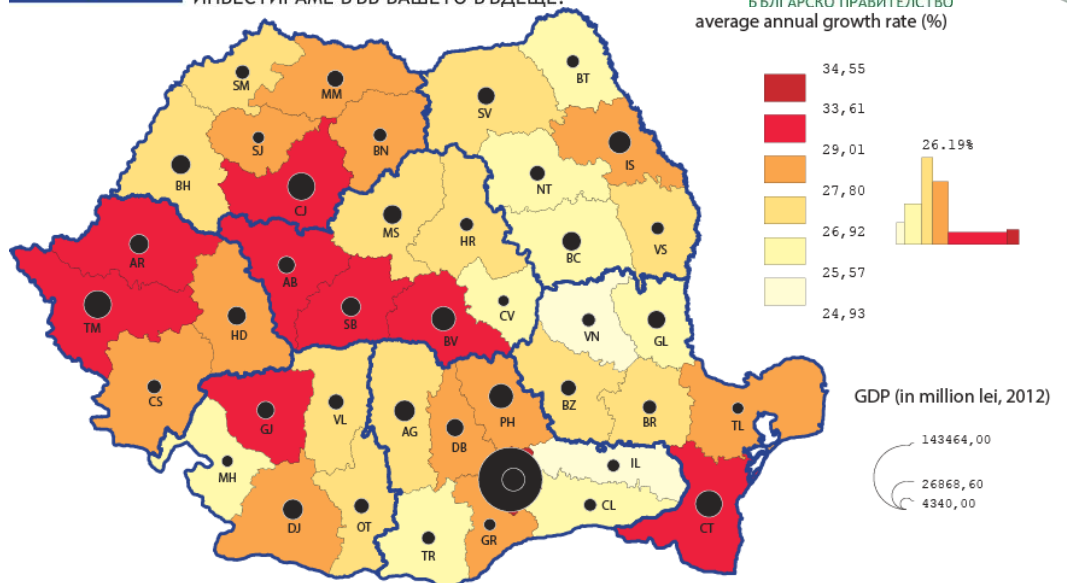
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО
average annual growth rate (%)

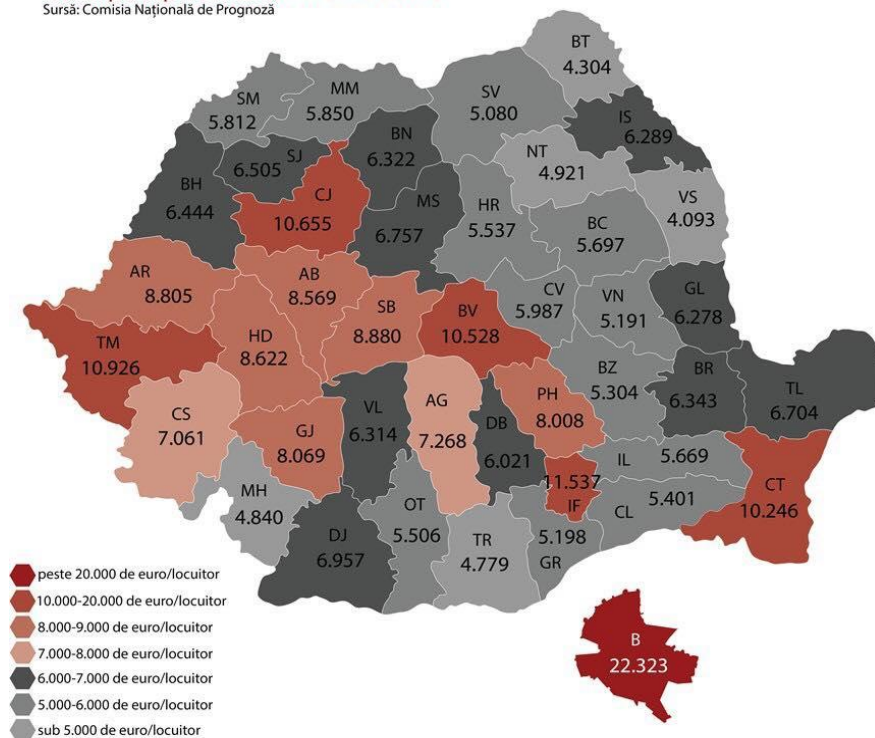

Made with Philcarto - <http://perso.club-internet.fr/philgeo> [discrétisation 'Q6']

Фигура 1 - Средногодишен темп на растеж на БВП (%), 1990 - 2014 (Източник: INS)

PIB-ul pe cap de locuitor în 2016 (euro)

Sursă: Comisia Națională de Prognost

Освен това можем да се позовем и на друг съответен макро-показател - БВП на глава от населението. Както е изобразено обединената фигура, можем да отбележим, че за 2016 г. само окръг Констанца осигурява над 20 000 евро на глава от населението, а останалите съставлящи ЮИ окръзи под 7000-8000 евро на глава от населението. Същата фигура предлага подходящ изображение за разликата в развитието и жизнения

стандарт, които определят сегашния румънски статут.

Съдържанието на този материал не означава задължително официалната позиция на Европейския съюз

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Производителността на труда за МСП в Югоизточния регион отбеляза възходяща тенденция през 2010-2011 г. (около 50000 евро на човек). На регионално ниво, миннодобивните и производствените предприятия имат най-висока производителност.

По отношение на **процента на иновативните предприятия**, Югоизточният регион се издига на второ място с 36.90% от иновативните предприятия (1054 от общия брой), което надхвърля средната за страната стойност.

По отношение на международната търговия в рамките на югоизточния регион, можем да отбележим факта, че през 2011 г. нивото на покритие на износа и вноса е 86,09%, което е много по-добро от това на национално равнище. От структурна гледна точка продукти като чугун, стомана, желязо и железни продукти (28.59%), минерални продукти (21.23%), транспортни средства (19.15%) и текстил (8.73%) определят по-голямата част от регионалния експортен профил. По отношение на дейностите по вноса портфолиото показва подобни фигури като за износ. Така доминиращите сектори са: минерални продукти (50,16%), метали (13.29%), "машини, уреди, електрически съоръжения" (11, 16%) и химическата промишленост (6, 46%), които заедно съставляват 81,07% от общия внос.

Важен сектор за региона със значителен брой служители е военноморският. В района има 5 корабостроителници, в Браила, Галац, Тулча, Мангалия и Констанца. През 2011 г. в морските пристанища на Югоизточния район са натоварени почти 20 хил. тона товари, което представлява 53,29% от общия товар, натоварен в морските пристанища, и са разтоварени 18 хил. тона товари, или 46,7% от общите товари, разтоварени в румънските морски пристанища. Пристанище Констанца е основното морско пристанище на Румъния, стратегически разположено за да снабдява Централна и Източна Европа и наскоро се превърна в най-голямото контейнерно пристанище в Черно море, което също осигурява докове за разтоварване на товари и модерен терминал за пътници.

От гледна точка на привлекателността на инвестициите трябва да се отбележи, че през 2011 г. 30,34% от инвестициите са направени от големи предприятия, които имат най-голям дял в инвестициите; лидерът в сектора беше металургичният сектор. Големите предприятия в металургията, корабостроенето, строителството и хлебопроизводството имат значителен дял от броя на служителите. Районите в Югоизточния регион представляват диференцирана степен на привлекателност за инвеститорите. В тези области фирмите с чуждестранен капитал допринесоха за развитието на предприемаческата среда. По данни на Националния регистър на търговията през юли 2012 г. в Югоизточния регион са регистрирани дружества с чуждестранен капитал, както следва:

- ✓ Констанца-19 фирми,
- ✓ Галати -2 фирми,
- ✓ Браила-3 фирми,
- ✓ Бузюу-1 фирма,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

- ✓ Вранча-1 фирма,
- ✓ Тулча 4 фирми.

В момента Югоизточният регион има 10 726 компании с чуждестранно участие, които са на 5-то място сред осемте региона на Румъния. По отношение на записания капитал Югоизток е на 6-то място с 1,83 милиарда евро. В този район окръг Констанца е начело с над 6000 компании с чуждестранно участие, които наброяват 768 млн. Евро капитал. Обратното е окръг Вранча с 707 фирми, но само с акционерен капитал от 14 500 000 евро. Ако вземем предвид само броя на фирмите с чуждестранно участие, окръг Тулча отбеляза най-малко фирми, а именно 463.

След разпределението на МСП на 1 000 жители на национално ниво през 2011 г. Югоизточният регион заема четвърто място (с 54 809 МСП), като нараства тенденция и в броя на заетите, оборота и брутните инвестиции.

В третичния сектор се концентрират 64.11% от предприятията в Югоизточния регион и половината от заетите в региона, като динамиката в този сектор е положителна.

Дейността за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) е слаба в региона, като нивото е под средното за страната, заемайки последните позиции в Европейския съюз.

Вътререгионалните различия са важни, с по-активни области в научноизследователската и развойната дейност, където съществуват университети и изследователски институти. Районът има диверсифицирана структура за подпомагане на бизнеса, като например един от шестте научно-технологични парка в Румъния функционира в Галац. Бизнес структури за подкрепа, не са открити във всички окръзи. Можем да отбележим и дейността на 2 индустриални парка (Галати и Мангалия), 1 бизнес инкубатор в Мангалия, 4 клъстера (2 в Констанца в областта на възобновяемата енергия, 1 в Бузау в туристическата индустрия и 1 в Вранча в текстилния сектор).

Селското стопанство е значимо в региона, като представлява 15,86% от националното производство. То има важен дял в икономиката на региона, като 40.4% от заетите в региона са заети в този сектор. Земеделската земя представлява 65% от общата площ на региона. Частният сектор има най-голям дял от земеделската земя и произвежда по-голямата част от селскостопанското производство (95% през 2011 г.). Много е важно да се спомене фактът, че Югоизточният район се нарежда на първо място в страната по отношение на площта на плодородните лозя, което представлява 40,3% от лозарската зона на страната, разположена главно в окръг Вранча. Районът е признат, както вътрешно, така и отвън, от качеството на вината от известни лозя, които се намират в целия регион: Panciu, Odobești, Pietroasele, Nicorești, Niculițel, Murfatlar, Insurăței.

Рибарството и аквакултурата, както и преработката на риба и търговията с риба и рибни продукти, са традиционни дейности в Югоизточния регион, като секторът на рибарството включва:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- ✓ черноморските риболовни дейности, практикувани по крайбрежието на Румъния;
- ✓ риболовни дейности във вътрешни водоеми, практикувани на река Дунав, както и в района на делтата на река Дунав;
- ✓ Аквакултури: в Регистъра на аквакултурите са регистрирани 129 стопанства, от които 39 развъдници и 90 стопанства, като най-голям брой рибни стопанства са разположени в окръг Тулча (54) и в окръг Констанца (34).

Туризмът в региона се характеризира с наличието на специфични природни ресурси като Черноморското крайбрежие и Дунавската делта, известните Спа курорти, агротуристически обекти (особено в планинските райони Вранча и Бузеу и в делтата на р. Дунав). В района има и вселенски туризъм, особено благодарение на северните манастири в Добруджа, планините Бузау и Вранча, район Галати, както и културният туризъм, който присъства чрез наличието на културни следи (археологически обекти, мемориални къщи). През 2011 г. Югоизточният регион заема около 1/5 от общо туристическите съоръжения на национално ниво, като 974 структури имат капацитет за настаняване над 14,3 милиона места / дни (21% от общия капацитет на национално ниво). През същата година са регистрирали над 1,13 милиона туристи (16,1% от общия брой на наемите) и над 4,0 милиона нощувки (22,5% от общия брой на страната).

За да обобщим някои изводи относно икономическото състояние на Югоизточния район на Румъния, можем да отбележим, че:

- ✓ БВП на глава от населението в Югоизточния регион се е увеличил с 14,9% през 2013 г. в сравнение с 2007 г.;
- ✓ БДС показва развитие на регионалната икономика, което означава, че регионалната икономика се основава на услугите;
- ✓ Броят на семейните предприятия е намалял значително през 2013 г. в сравнение с 2007 г.;
- ✓ Активните местни единици намаляха с 13,6% през 2013 г. в сравнение с 2007 г.;
- ✓ Общият оборот се е увеличил с 17,1% през 2012 г. в сравнение с 2008 г.;
- ✓ Увеличаването на оборота се основава на увеличение на цената;
- ✓ Брутните инвестиции намаляха с 14%, през 2012 г. в сравнение с 2008 г.;
- ✓ Нетните инвестиции намаляха с 8.2% през 2012 г. в сравнение с 2008 г.;
- ✓ Персоналът на активните местни единици намаля с 16% през 2012 г. в сравнение с 2008 г.;
- ✓ Намаляването на активния персонал в местните звена е тясно свързано с намаления брой на фирмите, работещи в местната икономика.

Счита се, че за да се стимулира икономическото развитие на Югоизточния регион, са необходими следните действия (Стратегия за регионално развитие):

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- ✓ увеличаване на степента на привличане на инвестициите, особено в окръзи, където равнището на безработица е високо, чрез подобряване на инфраструктурата;
- ✓ подходяща експлоатация на природните ресурси;
- ✓ създаване на по-гъвкав пазар на труда с цел адаптиране на предлагането на работа към изискванията на предприемачите;
- ✓ модернизация на селскостопанския сектор и разнообразяване на икономическите дейности;
- ✓ повишаване на конкурентоспособността в средносрочен и дългосрочен план

2.3 Функциониращи икономически обекти в района.

В Североизточния район функционират 50 454 предприятия от нефинансовия сектор като в област Добрич са 8 274 бр. Районът е сред водещите в развитието на туризма спрямо районите от ниво 2 в страната. (Данните са от НСИ).

Броят на икономическите обекти в област Добрич, разпределен по общини е, както следва:

- Община град Добрич - 5032 икономически обекта; 93,3 % микро предприятия и 0,2% големи предприятия.
- Община Добричка - 484 икономически обекта; 428 микро предприятия, 49 малки и 7 средни; 65 земеделски кооперации, 296 арендатори.
- Община Балчик - 1393 икономически обекта, от тях 301 обекта за хотелско настаняване.
- Община Каварна - 700 икономически обекта, от тях 9,6% са от хотелиерския и ресторантьорския сектор; 99% микро и малки предприятия.
- Община Шабла - 317 икономически обекта; 94% микро предприятия и 6% малки и средни предприятия.
- Община Тервел - 222 икономически обекта; 90% микро предприятия, 5% малки, 3% средни и 2% големи.
- Община Крушари - 126 икономически обекта; 81 са в аграрния сектор.

(Данните са от общински стратегически документи и справки от съответните общини на област Добрич.)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

2.4 Преглед на румънската област на трансграничния регион с България

Румънският трансграничен регион обхваща седем румънски окръга, разположени в южна Румъния по границата с България от Сърбия до Черно море. Границата е с дължина 610 км, от които 470 км са очертани от река Дунав. 15-те административни единици (NUTS III), включени в програмната зона, са части от шест административни региона (NUTS II), както следва:

- ✓ Окръзите Мехединти, Долж и Олт - части от Югозападен район за развитие Олтения;
- ✓ Окръзите Телеорман, Гюргево и Кълъраш - части от румънския Южна Мунтения район за развитие;
- ✓ Окръг Констанца е част от румънския Югоизточен район за развитие.

Повърхността на тези седем румънски окръга представлява 14,49% от общата площ на Румъния.

Трансграничната зона Румъния-България включва един от най-бедните региони на ниво NUTS 2 на ЕС. На ниво единици от ниво NUTS 3 можем да видим на фигура 2 по-долу, че всички трансгранични окръзи, с изключение на Констанца, регистрират по-малко от 50% от средния БВП на глава от населението в ЕС (в ППС).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

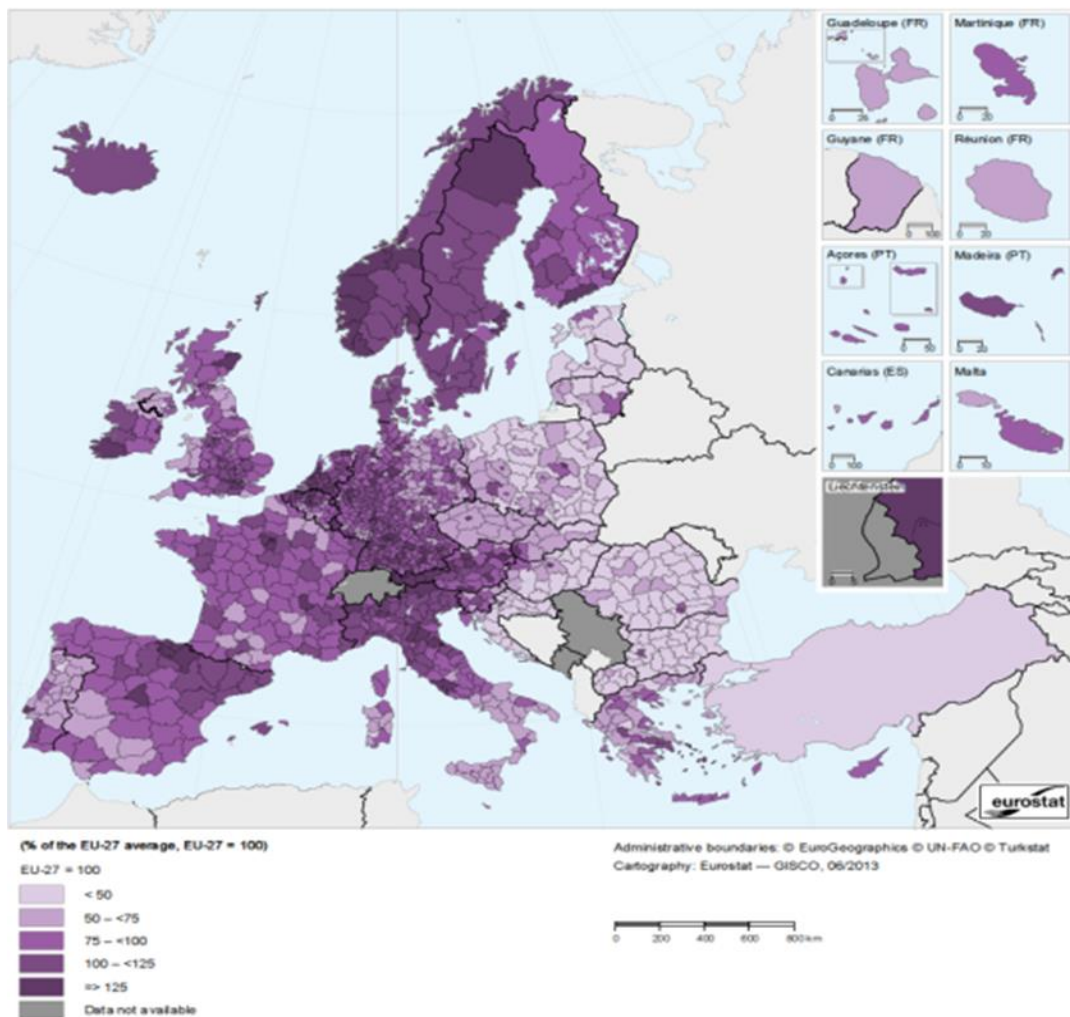
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Gross domestic product (GDP) per inhabitant, in purchasing power standard (PPS),
by NUTS 3 regions, 2010 (*)
(% of the EU-27 average, EU-27 = 100)

(*) Turkey, national level.

Source: Eurostat (online data code: nama_r_e3gdp)

Фигура 2: Брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението, по стандарт на покупателна способност (ППС), по региони по NUTS 3, 2010 г. (Източник: Евростат)

Румънският трансграничен дял на националния БВП е нисък: той произвежда по-малко от относителното му значение по отношение на населението и териториалния размер (съотношението на площта на румънския БВП остава постоянно между 11-12% и възлиза на 14,7 милиарда евро. с леко увеличение по време на кризисния период) (последните данни на INS, изразени в евро). Трансграничната зона е изправена и пред значителни вътрешни несъответствия с окръзите Констанца и Долж, които произвеждат няколко пъти повече от

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

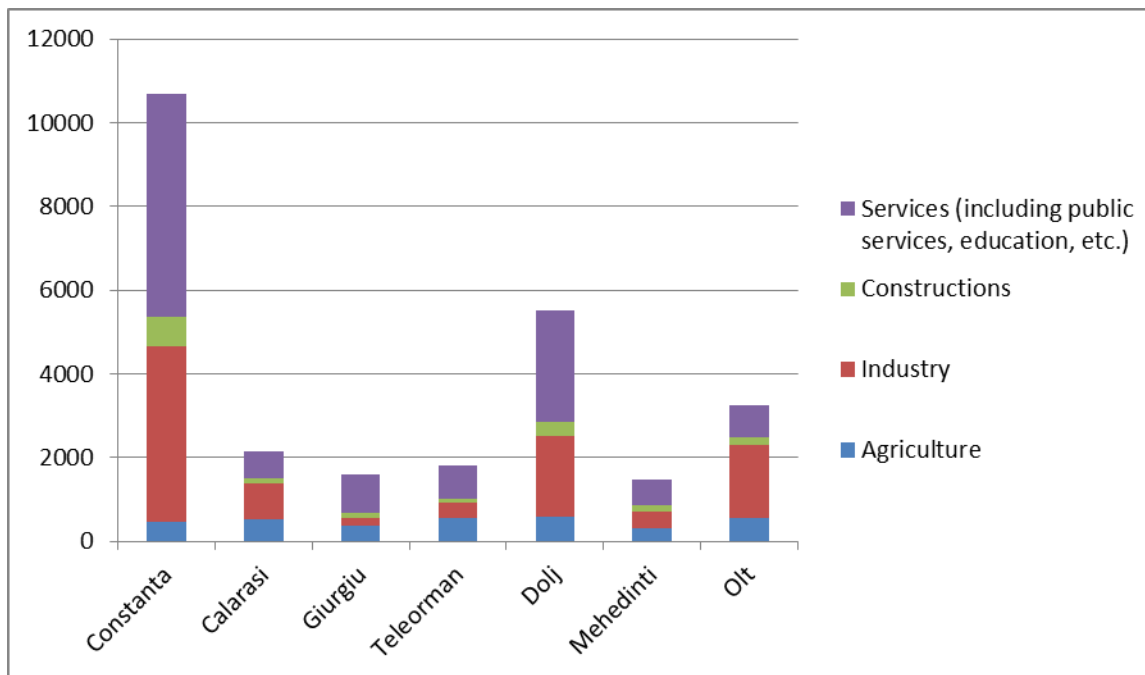

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

останалите окръзи. БВП на глава от населението в ППС (стандарт на покупателна способност) потвърждава ниското икономическо развитие и ниската производителност в трансграничния регион.

Графиките по-долу представят структурата на икономиката според оборота, който дружествата са регистрирали през 2011 г. във всеки един от румънските КБ:

Фигура 3 - Разпределение на оборота на дружествата в румънските страни между икономическите сектори - 2011 г. (Източник: НСИ)

Въпреки че има генерално надмощие на сектора на услугите, равнището му на развитие все още е ограничено в сравнение със западноевропейските нива, които са много по-високи. Освен това, като се има предвид важността на обществените услуги в икономиката на селските райони, се счита, че частта от сектора на частните услуги е още по-малко важна. Това илюстрира постоянното значение на първичния и вторичния сектор в цялата икономика на трансграничния регион. Най-силно икономически динамичните окръзи (Констанца, Долж, Олт) показват обороти за индустриални фирми, които са почти равни и дори по-високи от оборота в сектора на услугите. Тъй като селското стопанство и строителството са отговорни за малка част от оборота на регионалната икономика, това изглежда показва, че икономическият двигател на района остава индустрията. Строителният сектор логично е по-развит в най-развитите области / окръзи. Както в случая с БВП, цифрите за оборота показват несъответствия в трансграничния регион, като много окръзи и квартали показват общи обороти, които са една десета или една пета от тези на Констанца. Долж е на второ място с половината от оборота на Констанца.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

По отношение на производителността на труда, окръзите в дадената трансгранична зона показват различни нива на производителност и динамика, в зависимост от икономическата им структура и неотдавнашното развитие по отношение на индустриални съоръжения, базирани на ПЧИ. Различията между градовете сочат равнището на уязвимост на местните икономики според техния профил: районите с по-висок БВП са с по-динамична икономика и конкурентни предимства (транспортни центрове) като Констанца и са по-слабо засегнати от националната рецесия или дори от спада в международното търсене от окръзи / области, чиято производителност е силно доминирана от една или две индустрии с малка цялостна диверсификация или със силен селскостопански сектор по-малко гъвкав и неспособен да се адаптира към спада в търсенето или продуктите цени. Области с нисък БВП, където доминират услугите, все пак са по-засегнати от гледна точка на производителността, отколкото онези с по-силна индустриална база, тъй като производителността в промишлеността успя да се адаптира по-добре (дори чрез намаляване на цената на труда или наемане на работници) относно приходите, произтичащи от други сектори, тъй като се грижи само за нуждите на местното население.

Като се има предвид, че Румъния е в етап на ефективност, от гледна точка на конкурентоспособността, цената на труда остава важен фактор в уравнението на конкурентоспособността и влияе върху инвестиционната привлекателност. Еволюцията на заплатите е важна, за да се разбере конкурентната фаза на трансграничната икономика и евентуалните инвестиции или да се създаде основа за развитието на нови конкурентни предимства като нови умения за работната сила, нови инфраструктури и т.н.

Средната заплата в трансграничния регион е по-висока в румънската, отколкото в българската страна, което отразява общите национални разлики. Въпреки това и в двете части на трансграничния район заплатите бяха общо и постоянно по-ниски от националните средни стойности за двете страни през последните години. Само Враца показва по-добри средни месечни заплати в сравнение с българския среден. Дори и Констанца показва по-ниски нива на заплати, отколкото средните за страната. Независимо от това, регионът на Румъния видя много бързо увеличение на заплатите през периода на силен икономически растеж 2004-2008 г.

Еволюцията показва и различия между българските и румънските райони по време на периода на икономическа криза: ако заплатите леко се понижиха в частта от Румъния и след това се стабилизираха около нивата от 2007 г., в БГ зоната заплатите продължиха да нарастват. Тези промени са в евро и могат да бъдат свързани с наличието на фиксиран обменен курс в България, докато румънските заплати са пострадали от девалвацията на румънската валута.

Освен това равнищата на заплатите в трансграничната зона зависят от основните икономически сектори:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- ✓ Поради ниската производителност, моделът на собственост върху земята (разделяне на земята), моделът на производство (тенденция към големи зърнени продукции), равнището на заплатите в селското стопанство - много важен работодател в румънския сектор и в някои от българските райони - са част от най-ниските в трансграничната икономика
- ✓ Нивата на заплатите в промишлеността (производство) са различни: те са най-високи в трансграничната зона на Румъния, докато в БГ те са едни от най-ниските с изключение на производството на електроенергия.
- ✓ Услугите определят и някои от най-ниските нива на заплатите в трансграничния регион
- ✓ Нивата на заплатите, основани на икономиката на знанието (кватернерен сектор), са едни от най-високите в цялата трансгранична област, като ИТ индустрията е водачът, въпреки че общото им ниво все още е ограничено

Ерозията на предимствата за разходите за труд е обща тенденция в тази област и подчертава факта, че моделът на икономическо развитие трябва да се промени в цялата трансгранична зона чрез поддържане на други конкурентни активи. Местните жители трябва да развиват нови умения, икономиката трябва да се разнообразява и други местни ресурси трябва да бъдат валоризирани.

2.5 Състояние и потенциал за развитие на туризма - хотелиерство и ресторантьорство.

Съгласно Концепцията за туристическо райониране на България (Министерство на туризма на основание чл. 16, ал. 1 от Закона за туризма), Североизточният район попада в 8. Район Варна (Северно Черноморие) - гр. Варна - 1. Варненско Черноморие и 2. Добруджанско Черноморие - област Добрич попада в този под район.

Очакваните ползи от създаването на туристическите райони включват:

- Запълване на съществуващата липса в маркетинга и управлението на дестинациите между местното ниво (община) и националното ниво Министерство на туризма);
- Обединение на ресурсите и съгласувани действия за развитие на комплексен, разнообразен и конкурентоспособен туристически продукт - чрез регионално взаимодействие, което е предпоставка за предлагане на атрактивен и качествен продукт;
- Регионализация на националния маркетинг - България да се рекламира като хомогенно цяло, използвайки възможностите на туристическите райони, всеки с характерни ресурси и възможности за практикуване на различни видове туризъм.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Така може да се отговори по-добре на очакванията, изискванията и интересите на различните пазарни сегменти;

- По-ефективно достигане до потенциалните туристически пазари, особено далечните - чрез представяне на достатъчно големи по обхват райони, които са разпознаваеми на картата и познати не само за българите, но и за чужденците.

За сравнение, Румъния разполага с голям природен и културен туристически потенциал, който в голямата си част все още не е достатъчно усвоен и промотиран. За разлика от България обаче, Румъния отскоро се представя успешно на международния туристически пазар със своите 9 района. Същевременно, туризмът има значително по-малка тежест в икономиката на страната - по данни на Световния съвет за пътувания и туризъм (WTTC, 2014) през 2013 г. преките приходи от сектора в Румъния възлизат на 1,6% от БВП, а общите - на 5,1% от БВП, докато за България тези дялове са съответно 3,7% и 13,3%. Пряко заетите в туризма на Румъния са 212 500 д. (2,4% от общата трудова заетост), а в България - 100 100 д. (3,4%).

По данни на Министерството на туризма през периода януари - август 2017 г. общият брой посещения на чуждестранни туристи в България 6 532 994. Ръстът спрямо периода януари - август 2016 г. е 7,9%. Увеличение има при посещенията с цел почивка и ваканция, като са реализирани 4 276 199 посещения и ръст от 8,3%. Посещенията с цел гостуване са 457 271, като те намаляват с -4,7%. Посещенията с цел бизнес са 994 564, като те се увеличават с 9,3%. Посещенията с други туристически цели са 804 960. Посещенията с цел почивка и ваканция формират 65,46% от всички туристически посещения.

Туризмът играе ключова роля в развитието на редица европейски региони, по-специално слаборазвитите региони, поради значителното полезно въздействие и потенциала за създаване на работни места, особено за млади хора. Туризмът е гъвкав и показва постоянен растеж дори по време на криза. Туризмът не е включен като тематична цел в регламентите на европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) и представлява по-скоро средство, отколкото цел. Все пак регламентите предвиждат редица възможности за интелигентни инвестиции в туризма. Европейският фонд за регионално развитие подкрепя конкурентоспособността, устойчивостта и качеството на туризма на регионално и местно равнище. Туризмът е тясно свързан с използването и развитието на природните, историческите и културните дадености и с привлекателността на градовете и

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

регионите като място за живот, работа и посещения. Той е свързан и с развитието, иновациите и диверсификацията на продукти и услуги, от които ще се ползват посетителите. Препоръките на Европейската комисия за инвестиции в туризма са фокусирани върху: по-добро валоризиране на културните и туристическите дадености; подкрепата на предприемачеството и създаването на нови фирми; утвърждаване на капацитета за върхови постижения, иновации и интернационализация на МСП и клъстерите, (кръстосани) клъстерни дейности, включително посредством усъвършенстване на вътрешните и външните връзки; иновации и диверсификация на продуктите, процесите и услугите, както и в специализация за пазарни ниши, с цел преодоляване на зависимостта от ниската добавена стойност и сезонната заетост и гарантиране на икономическа активност и работни места извън туристическия сезон.

Динамичното развитие на туризма у нас и в световен мащаб е силно обвързано с развитието на хотелиерския и ресторантьорския бизнес. Това са два от основните елемента на туристическия бранш. Чрез тях се валоризират туристическите ресурси и се включват в туристическото предлагане. Концентрират в себе си все повече туристически дейности, както и все по-голяма част от приходите в туризма. Така хотелиерството се превръща в „гръбнак“ на туристическия бранш. В хотелиерската и кулинарната индустрия основен фактор за развитие е човешкият. Тенденцията за развитие на хотелиерството в България е с особено внимание върху човешкия ресурс - правилен подбор на кадрите, управление, оценка и стимули, периодично и последователно обучение на персонала, правилно използване потенциала на служителите. Добре подбраният персонал е ключовият фактор за удовлетворяване на клиента, а от там и за получаване на повече приходи. Друг важен фактор е да се вземат под внимание световните и регионалните тенденции. Хотелиерството следва икономическото развитие. Където се откриват нови или се разширяват съществуващите пазари за бизнес, се увеличава необходимостта от хотели за обслужване нуждите на бизнеса. Подходящата локация е основен фактор бързо и лесно да се развие един хотел. В същото време повишеният интерес към дестинацията поражда и повишен интерес към хотелиерския бизнес като професия. Това води и до нарастване на нуждите от служители и същевременно до недостиг на квалифицирани кадри. Достъпът до работни места в хотелиерството вече е много лесен и прозрачен - интернет, социални медии, отворени източници и трудови агенции дават възможност на хората да

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

кандидатстват за позиция на всяка точка по света. Информацията вече е много достъпна, така че всеки може лесно да открие какви позиции се търсят и доколко отговаря на изискванията. В същото време става все по-трудно един чужденец да получи лиценз за работа. Например в повечето държави от Западна Европа има рестрикции по отношение на кандидати, които идват от държави извън ЕС. Но за държави, членки на ЕС, каквито са България и Румъния, независимо, че са страни от Източна Европа, този процес е много по-лесен. Препятствие за мобилността на кадрите основно е законодателната рамка и нейните специфики във всяка държава. Друга пречка е различната култура и особеното отношение към наемане на персонал от други културни общности. Въпреки тези пречки, световните тенденции са за наемане на т.нар. „свежа кръв“ в хотелиерската индустрия. Това означава да се привличат таланти - студенти и млади хора, които искат да направят кариера в хотелиерството. Развитието на технологиите изисква непрекъснато обучение на служителите в хотела, изисква те да се развиват и да научават нови неща. От друга страна езикова гъвкавост е нещо, без което един специалист в областта на хотелиерството не може да се развива. Езиковата подготовка е основата, върху която се гради по-нататъшното развитие на всеки хотелиерския бранш. Важно е да знаят не само основните европейски езици, но и езици на големи пазари - такива като руски и китайски. Географската гъвкавост е също важно условие. Служителите трябва да са готови да променя дестинациите, защото точно това ще изискват от тях хотелските вериги. Умения за управление на хора е още едно условие за тези, които искат да се развиват в професията. Едно от най-важните условия обаче е желание да се обслужват гостите. Независимо от това каква е подготовката, ако човек не обслужва гостите с желание, той не е подходящ за хотелиерската професия. По данни на представители от хотелиерския и кулинарния бранш, на обучаващите организации и на Бюрото по труда, най-търсените професии от кулинарния сектор са готвач, хлебар-сладкар, ресторантьор и сервитьор-барман. Най-голяма е инвестицията за обучение на готвачи, хлебари и сладкари и най-голямо е текуеществото при тези професии. Това е обусловено от няколко фактора: обучението е скъпо и трудоемко, професионалните готвачи получават повече възможности за по-добра реализация, извън пределите на България и Румъния. Ситуацията с професиите ресторантьор и сервитьор-барман е сходна. В хотелиерството най-търсените професии са: камериерки, аниматори, масажисти, администратори. Ако за първата група професии са определящи основно професионалните

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

умения, то за втората група от голямо значение са комуникативните умения, способността за успешно общуване и своевременно разрешаване на проблеми.

Пазарът на труда в региона Добрич - Констанца по отношение на туристическия бранш е основно сезонен, тъй като е обвързан с морския туризъм. Поради суровите климатични условия през зимния сезон, трудната достъпност до природните и културните обекти в региона и обвързаността с морето, посещенията от туристи е силно ограничен и е ориентиран основно към спа, селски и рекреативен туризъм. Повечето хотели в региона не работят през зимата или отварят по заявка за коледните и новогодишни празници. Курортните комплекси преустановяват услугите си до започване на новия сезон и дори да работят някои хотели в курорт, като цяло мястото е неприветливо за посещение, защото всички съпътстващи услуги не са налични. Туристът е принуден да се ограничи само до това, което предлага хотелът. Основно сезонът започва през май и завършва в края на месец октомври. От това се определя и заетостта на кадрите в бранша. Бизнесът не може да осигури целогодишна заетост на кадрите, особено на тези, чиято дейност има пряка връзка с посещенията на основния поток от туристи - камериерки, аниматори, масажисти, сервитьори и бармани. Обикновено хотелите, които работят през цялата година поддържат по-малко персонал извън туристическия сезон. Голяма част от работещите в хотелиерския и ресторантьорския бранш се насочват към зимните курорти и така поддържа своите професионални умения. Гъвкавият подход на кадрите е адмириран от бизнеса, тъй като това допринася за развиване и разширяване на професионалните умения, подобряване на меките умения и предоставяне на по-добра услуга като краен резултат.

Туризмът е важен икономически сектор за социално-икономическото развитие на региона. Предвид високите си положителни последици от външен характер в транспорта, търговията на дребно, услугите за отдих, културните услуги и дори местното селско стопанство, той може да се превърне в катализатор за подобряване на качеството на живот на жителите. Освен това туризмът е напречен домейн, не е сектор като всички други, а по-скоро възел, където могат да се правят полезни взаимодействия между отделни политики за развитие. Туризмът се нуждае от квалифицирани работници (обучени по език, история или околна среда), инфраструктури (хотели, транспорт) и преди всичко обща воля да се направи атрактивна дестинация и общо разбиране за нейните бъдещи ползи. Поради това туризмът е потенциален катализатор за развитието на региона, но може да бъде и демонстрация на неравенствата, недостатъците и изоставането му.

Трансграничното положение не е изключение, а състоянието на неговия туризъм е добър пример за слабостите на района. Първото наблюдение е неравномерно разпределение на тази дейност, по отношение на туризма, границата е съставена между черноморското крайбрежие и останалата територия. Морето е добре известно със своите курорти за масов летен туризъм и привлича по-голямата част от посетителите през няколко месеца в годината.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Освен неравномерното разпределение, туризмът е преди всичко сезонен; като последиците са, че едва може да се намери турист в трансграничния регион през месец ноември. Причината за тези пространствени и времеви ограничения не е, че регионът е напълно непривлекателен освен чрез морския бряг; причината е липсата на валоризация на неговите природни и културни активи, съчетани с цялостната икономическа и социална ситуация, която увековечава загубата на туристически ресурси.

Многократно при разглеждане на трансгранични проблеми, човек осъзнава, че регионът е пълен с възможности, но липсата на свързаност, инициативи и тежест на навиците и самооценка не позволяват да се развиват. Например, трансграничният район е исторически на кръстопътя на елинистическо, римско и византийско наследство, които влияят върху неговата култура, архитектура и традиции. Разположен е на стратегическа точка на среща между водещи цивилизации и е съсредоточен върху една от най-големите и най-старите транспортни оси на класическия западен свят - Дунава. Поради това външният наблюдател може да бъде изненадан да намери само масов и нискостойностен туризъм на крайбрежието в район, където реката е вездесъща като актив за екотуризм, ветроходство и развлекателен туризъм и като вектор за достъп до цялата трансгранична зона. По този начин туристическият потенциал на региона е очевиден и представлява комбинация от възможности за културен, религиозен, кулинарен, приключенски и екотуризм.

През октомври 2017 г. в сравнение със същия месец на предходната година, пристиганията и нощувките в обекти за настаняване в Румъния са се увеличили съответно с 8,7% и 6,8%, според данните, предоставени от Националния статистически институт. В сравнение с октомври 2016 г. през октомври 2017 г. преминаването на границата се е увеличило с 25.5% при пристигането на чуждестранни посетители и с 17.5% при отпътуванията на румънски посетители. Пристиганията в обектите за туристическо приемане през октомври 2017 г. възлизат на 957300 туристи, което е с 8,7% повече в сравнение с октомври 2016 г. От общия брой на пристигащите, пристиганията на румънските туристи в туристическите обекти за настаняване са 74.3% през октомври 2017 г., докато чуждестранните туристи представляват 25.7%, подобно на октомври 2016 г. Що се отнася до пристигащите чуждестранни туристи в обектите за туристическо настаняване, най-голям е делът на тези от Европа (72.3% от общия брой чуждестранни туристи), 85.1% от които са от държавите-членки на Европейския съюз. Нощувките в туристическите обекти за настаняване през октомври 2017 г. възлизат на 2.078.000, което е с 6.8% повече в сравнение с октомври 2016 г. Средната продължителност на престоя през октомври 2017 г. е 2.3 дни за румънските туристи и 1.9 дни за чуждестранни туристи. Нетната заетост на местата за настаняване през октомври 2017 г. е била 30.7% от общите туристически обекти, с 0.6 процентни пункта повече спрямо октомври 2016 г. По-високи индекси на нощувки през септември 2017 г. са регистрирани за хотели (40.6%), хостели (21.0%) вили (20.9%), туристически пансионати (19.2%) и общежития в селски туризъм (13.3%). Пристигането на чуждестранни посетители в Румъния възлиза на 1.085.200 през октомври 2017 г., което е с 25.5% повече в сравнение с октомври 2016 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Най-много чуждестранни посетители идват от страни в Европа (88.4%). От общия брой пристигания на чуждестранни посетители в Румъния, 54,4% идват от Европейския съюз. Сред държавите-членки на ЕС повечето от тях са от България (23,2%), Унгария (21,8%), Италия (11,3%), Германия (9,0%), Франция (7,2%) и Обединеното кралство (5,1%).

Пристигащите в туристическите обекти за настаняване през периода януари - октомври 2017 г. са 10 441 200 туристи, нараствайки с 10.6% в сравнение със същия период на 2016 г. От общия брой на пристигащите, пристиганията на румънските туристи са 76.9% между януари и октомври 2017 г., докато чуждестранните туристи представляват 23,1%, показвайки аналогични дялове като тези от същия период на 2016 г. По отношение на пристиганията на чуждестранните туристи най-голям е дялът на европейските туристи (74.5% от общия брой чуждестранни туристи), 86.1% от които са от страните, принадлежащи към Европейския съюз. Средната продължителност на престоя през периода януари - октомври 2017 г. е 2,4 дни за румънските туристи и 1,9 дни за чуждестранни туристи. Индексът на нетно използване на местата за настаняване за януари до октомври 2017 г. е 32.1% за всички туристически обекти, като се увеличава с 0.3 процентни пункта в сравнение със същия период на 2016 г. Най-много чуждестранни туристи, настанени в туристически обекти, идват от Германия (289100 туристи) , Израел (247200 туристи), Италия (207700 туристи), Франция (147200 туристи), Унгария (137700 туристи). Фокусирайки се върху Югоизточния район на Румъния, се счита, че ресурсите за туризъм предлагат най-важен потенциал за регионално развитие: Черноморското крайбрежие с 13 курорта, предлагащи настаняване, лечение и отдих, Делтата на река Дунав, която представлява научна атракция особено след превръщането ѝ в резерват, балнеологични ресурси (езерото Теххъргиол, Ефорие Норд - с лечебна кал). Други потенциални видове туризъм, които могат да се развиват в този регион са агротуризмът и развлекателният туризъм (лов и риболов), планинският туризъм с уникални атракции (Совея, Лепса, Вулкани Норьойози, Voziorgu пещери, Focurile Vii) и културен и исторически туризъм гети, римски, гръцки, византийски крепости, манастири). Доминирането на бизнеса и транзитния туризъм в общите настанени туристически потоци е реалност, имайки предвид средната продължителност на престоя, която е сравнително ниска. Общата тенденция на намаление от вече ниските стойности в много страни показва значението на бизнес пътуванията, които обхващат 2-3 нощувки. По-високият среден престой на Констанца очевидно се дължи на значението на морския туризъм с по-дълъг престой. Сезонността, заедно със средния престой, са някои от ключовите показатели, които показват интензивността на туризма на дадена територия и нейния капацитет за социално-икономическо развитие (т.е. капацитетът да бъде източник на стабилни приходи за значителна маса от жители, пряко свързани с туристически сектори или индиректно предизвикани от разходите на туристите).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

3. Роля и значение на центровете за ПОО

3.1 Образователни възможности в трансграничния регион.

Професионалното образование и обучение в България предвижда придобиване на средно образование и професионална квалификация. Системата на ПОО подготвя гражданите за участие в икономиката и в други области на обществения живот, създавайки условия за придобиване на професионална квалификация и за непрекъснато усъвършенстване. Системата за професионално образование и обучение включва кариерно ориентиране, професионално обучение и професионално образование; валидиране на професионалните знания, умения и компетенции. Професионалното обучение може да бъде осигурено под формата на обучение на работното място (двойна система за обучение).

Училищното ПОО започва, когато учащите са на 13 или 14 години, а WBL (двойна система за обучение) започва на 16.

Училищното ПОО се предоставя само на средно ниво. До август 2016 г. най-ниското ниво на квалификация можеше да се придобие и в програмите за средно образование. Възрастните извън училище (16+) все още могат да придобият най-ниското ниво на квалификация за професионално образование и обучение (професионално квалификационно ниво 1, ниво 2 на ЕКР) преди средното образование. Висшето средно професионално образование и обучение цели придобиване на професионална квалификация, но също така включва и част от общообразователната подготовка, която се изисква за придобиване на средно образование. Професионалното образование и обучение съответства на изискванията на държавните образователни стандарти и се състои от теория и (учебна и производствена) практика. Учебната практика се провежда по време на учебния процес и се провежда предимно в училищата. Производствената практика обикновено се извършва в края на 11 и 12 клас в реална работна среда. ПОО може да бъде организирано и като базирано на работа обучение (система за двойно обучение).

Професионалните квалификации след завършване на средното образование (ISCED 2011 ниво 4, ЕКР ниво 5) могат да бъдат придобити само от лица с завършено средно образование. Придобитата квалификация на това ниво осигурява достъп до пазара на труда, но не осигурява по-високо образователно равнище. Делът на обучаващите се в ПОО в професионалните колежи в сравнение с общия брой на учащите се в ПОО в страната е около 1%.

Системите за ПОО и висшето образование се регулират от различни закони. Доставчиците на висше образование обаче могат да създават центрове за професионално обучение и да предоставят професионално обучение, но това не се счита за по-високо професионално образование и обучение. Партньорствата между ПОО и доставчиците на висше образование улесняват преминаването от ПОО към третични програми. Резултатите от обучението, придобити в ПОО, могат да бъдат признати от доставчиците на висше образование,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

понякога позволяващи на завършилите ПОО да се запишат в третични програми без входни изпити. Някои програми за висше образование дори запазват места за завършилите ПОО.

3.1.1 Университети

От общо 51 акредитирани висши учебни заведения на територията на страната, 9 са разположени в българската част на трансграничния регион България-Румъния. В градовете Варна, Русе и Плевен действат обособени структурни звена към университети, а наличието на колежи и филиали към висши учебни заведения в градовете Добрич, Силистра и Враца предоставя достъп до висше образование и в тези региони. По този начин, общата бройка на локации на висши образователни институции в северната трансграничната територия на България става 21, като в областите Монтана и Видин към момента няма висши учебни заведения, въпреки че Общинският съвет на Видин е подкрепил откриването в града на филиал на Русенския университет „А. Кънчев“.

В северния трансграничен регион на България има, както строго специализирани, така и широкоспектърни висши образователни институции, а специалностите, които се предлагат са традиционни за региона или са наложени от търсенето на такъв тип обучени кадри в конкретния регион.

По данни на Националния статистически институт за учебната 2016/2017г. общият брой на студентите в трансграничния регион е 45 418, докато броят на завършилите през годината е 11 823.

	Студенти				Завършили			
Статистически региони	Общ брой	В колеж	В университети и специализирани висши учебни заведения		Общ брой	В колеж	В университети и специализирани висши учебни заведения	
Региони		Професионален бакалавър	Бакалавър	Магистър		Професионален бакалавър	Бакалавър	Магистър
Северен централен	8049	-	6120	1929	2091	-	1256	835
Русе	7673	-	5800	1873	2002	-	1188	814
Силистра	376	-	320	56	89	-	68	21

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Северозападен	757	757	-	-	181	181	-	-
Добрич	757	757	-	-	181	181	-	-
Северозападен	3 612	622	1 563	1 427	604	185	284	135
Враца	1 033	-	996	37	147	-	147	-
Плевен	2 364	407	567	1 390	407	135	137	135

Общият брой на обучаващите се от първи до четвърти курс в ОКС "Професионален бакалавър", "бакалавър" и "магистър" в професионално направление туризъм на територията на региона са 1227 /данни към 1 март 2017 година (<https://www2.mon.bg/AdminUReg/html/rep.asp#/>), като всички учебни заведения, предлагащи обучение в специалности от това направление са ситириани във Варна. Близостта до морските курорти определят висшето образование в града като доминиращо насочено към туризма и свързаните с него професионални направления.

3.1.2 Доставка на ПОО в района

Развитието на висококвалифицирана работна сила, отговаряща на потребностите на икономиката, увеличаване на пригодността за заетост и намаляване на социалното неравенство, възможността за свободно движение на хора в рамките на ЕС - това са някои от предизвикателствата, пред които са изправени системите за ПОО. От решаващо значение е и ролята на органите, които формулират и прилагат политики на национално и местно равнище, насочени към подобряване на уменията и увеличаване на инвестициите в човешки ресурси.

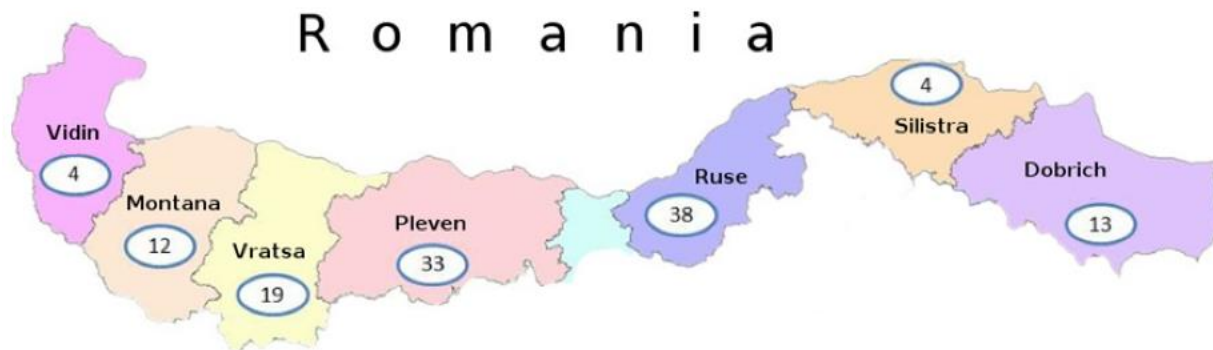
Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО), създадена през 1999 г. по Закона за професионалното образование и обучение, играе ключова роля в процеса на модернизация на системата на ПОО в страната и в справянето с горепосочените предизвикателства.

Предимствата на професионалното обучение са поставени в практическата му ориентация и близостта му до пазара на труда, както по отношение на краткосрочното обучение (до 2 години), така и на образователното съдържание. Този тип обучение е изключително разпространено в Европа и в много страни от ЕС, завършилите професионално образование имат много по-бърза реализация в професионалната кариера и не на последно място могат да продължат обучението си в институциите за висше образование, като разчитат на вече съществуващите си знания и умения.

Към 31 декември 2016 г. мрежата в страната включва 1046 активни ППО, като 211 са разположени в трансграничния регион, включително Варна и Шумен.

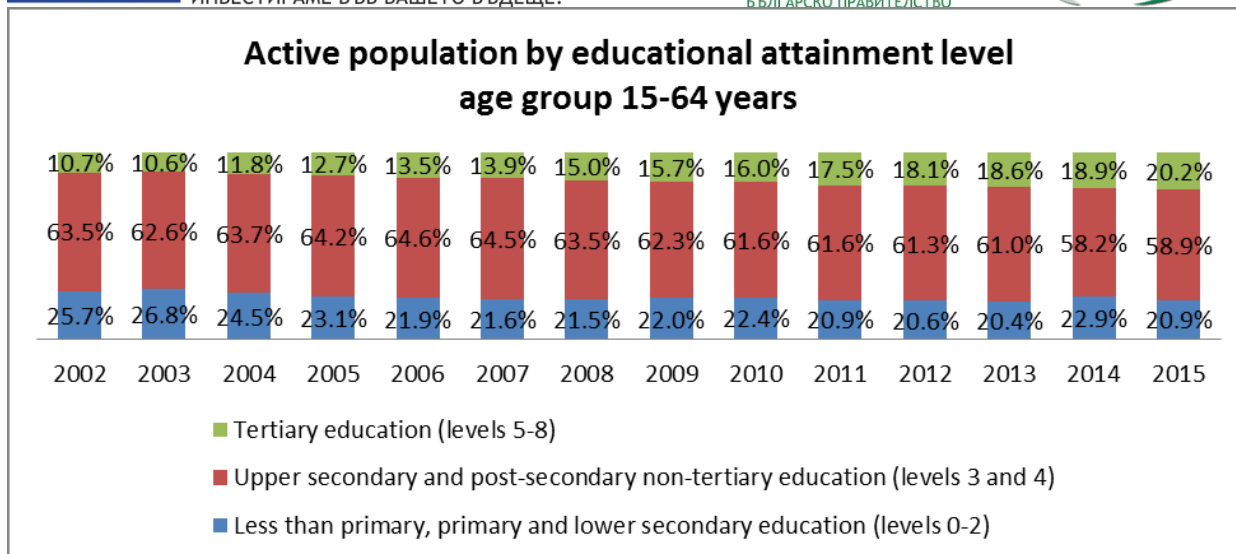
Разпределението на доставчиците на ПОО в трансграничния регион корелира с населението и с общото търсене на работна сила, тъй като предлаганите професии в различните центрове се определят от бизнес нуждите за конкретни квалифицирани кадри в региона.

От 2015 г. в професиите, които предлагат възможности за реализация на пазара на труда, се наблюдава по-голям интерес на кандидатите за лицензиране на ЦПО. Това са професии от следните професионални направления: "Бизнес управление и администрация", "Гостоприемство, ресторантьорство и кетъринг, пътувания, туризъм и свободно време", "Транспорт1", "Земеделие", "Социални дейности".

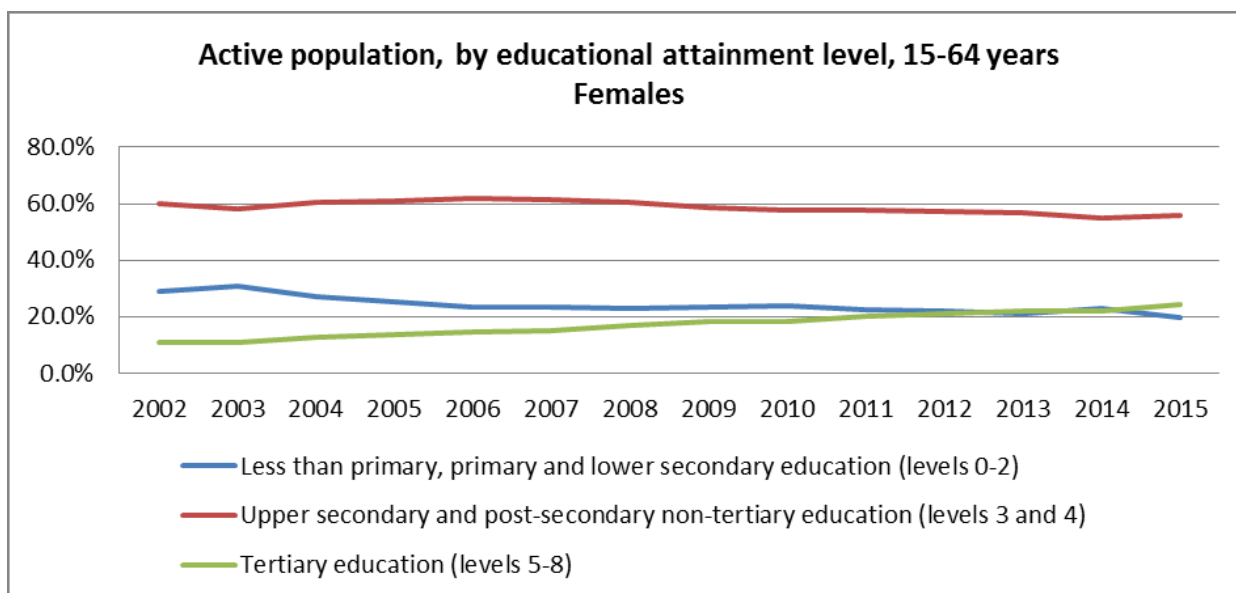
3.2 Преглед на румънските основни цифри и данни за ПОО

По отношение на нивото на квалификация на румънското население е важно да се отбележи важна промяна в структурата на образователните постижения на активното население на възраст между 15 и 64 години. Делът на населението с висше образование се е увеличил от 10,7% през 2002 г. на 20,2% през 2015 г., а делът на активното население с ниво на образование, по-нисък от основно, основно и по-ниско средно образование (нива 0-2) спада от 25,7% през 2003 г. до 22,9% през 2015 г., въпреки че все още се поддържат на високи стойности. Тази промяна беше по-важна за жените, тъй като техният дял при лицата с нива на образование 5-8 се увеличи от 9,9% през 2001 г. на 24,2% през 2015 г., докато за мъжете увеличението е от 10,2% до 17,3% (виж фигури 4 и 5 по-долу).

Фигура 4: Активно население по степен на образование - възрастова група 15-64 г.
Източник: ЕВРОСТАТ

Фигура 5: Активно население по пол и образователно равнище - възрастова група 15-64 години, Източник: ЕВРОСТАТ

По отношение на младото активно население на възраст между 20 и 24 г. делът на завършилите висше образование се е увеличил от 4,2% през 2002 г. на 10,4% през 2015 г., частично за сметка на лицата със средно и основно образование, спаднал от 66,5% през 2002 г. до 62.1% през 2014 г. и отново нарастнал до 65.3% през 2015 г. Делът на младите хора с ниво ISCED 0-2 се запазва на висок процент, около 25% през последните 4 години, но

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

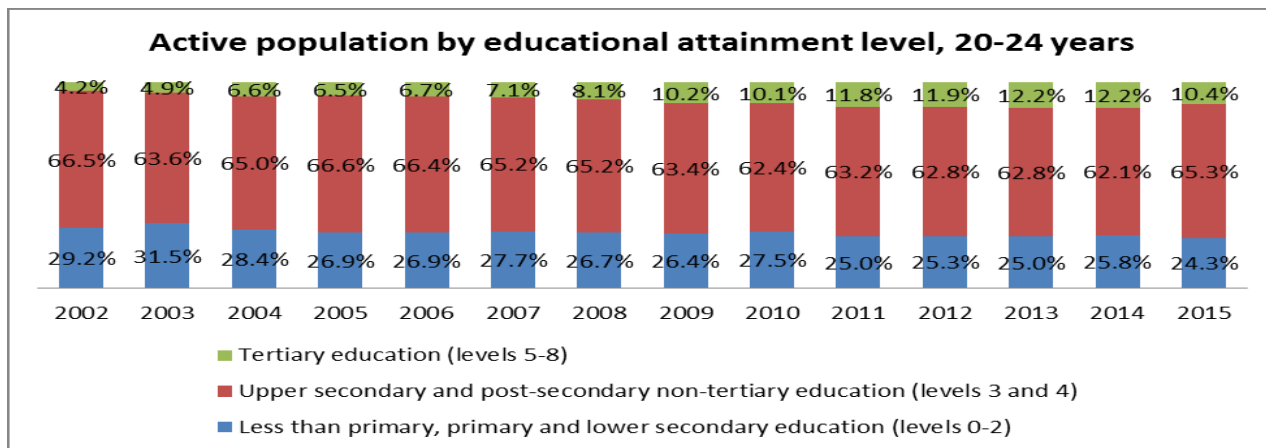
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

спада значително от 29.2% през 2002 г. Жените на възраст между 20 и 24 години регистрират по-изразено увеличение (от 6,2% през 2002 г. на 15,4% през 2015 г.) в дела на лицата с ниво ISCED 5-8 в сравнение с мъжете (от 2,6% през 2002 г. до 7,2% през 2015 г.). Въпреки това, изглежда, че през последните четири години делът на женското активно население с ниво на образование ISCED 5-8 във възрастовата група 20-24 намалява непрекъснато (Фигура 6 по-долу).

Фигура 6: Активно население по степен на образование - възрастова група 20-24 г., Евростат

Възрастовата група 25-29 е по-представителна за променената структура по ниво на образование на младите хора в активното население. В тази възрастова група 28,6% от младите хора през 2015 г. имат ниво на висше образование (от 13,9% през 2002 г.) и едва 19,3% с по-малко от начално, начално и основно образование. За жените увеличението е по-видно (от 18,9% през 2002 г. до 37,2% през 2015 г.).

Ранното напускане на училище оказва отрицателно въздействие върху качеството и конкурентоспособността на човешкия капитал. Равнището на отпадане от училище е намаляло от 23,0% през 2002 г. на 17,3% през 2013 г. Все пак през 2014 г. и 2015 г. то отбелязва увеличение до 19,1% през 2015 г. Равнището на преждевременно напусналите образование и обучение мъже е по-високо от това при жените с един процентен пункт през 2014 г. (19.5% за мъжете срещу 18.5% за жените). Участието на възрастните в образованието и обучението не регистрира значителен напредък през периода 2000-14 г., като варира между 0,9% през 2000 г. и 1,3% през 2015 г.

Румънската образователна система се основава на безплатна, егалитарна система. Достъпът до безплатно образование е гарантиран от член 32 от Конституцията на Румъния. Образованието се регулира и прилага от Министерството на образованието и науката. Всяка стъпка има своя собствена форма на организация и подлежи на различни закони и директиви. След падането на комунистическия режим румънската образователна система преминава през няколко реформи, които са подобрили системата и са я привели към

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

европейската образователна система. Румънската образователна система е разработена в съответствие със следните закони, правила и разпоредби, които я ръководят и контролират. Образователната система се регулира от следните видове закони:

- Конституцията на Румъния, приета през 1991 г.;
- органичните закони на образованието;
- общи специализирани закони
- правителствените решения, които имат сила на актове на парламента за определен период;
- заповеди на министъра на образованието.

Националната образователна система включва публични и частни образователни звена и институции, има открит характер и осигурява трансфера от една система към друга при предвидените от закона условия.

Националният закон за образованието № 1/2011 с последни преработки и актуализации осигурява общата правна рамка и описва общите цели, принципи, структура, организация и функциониране на образователната система в Румъния. Графиката, описваща националната система за образование и обучение на Румъния, е представена на фигура 7.

Общата правна рамка е предмет на чести актуализации. Последните актуализации включват:

- удължаване на задължителното образование до общо 11 години чрез въвеждане на подготвителната степен (степен 0 преди началното образование) и удължаване на продължителността на задължителните учебни дисциплини от 8-ми, по-късно до 9-и и 10-ти клас;
- професионализирането на кариерата на преподавателите чрез въвеждане на магистърска степен по изкуствата за учителската професия.

Удължаването на задължителното образование има две цели:

- да се гарантира, че младите хора могат да се възползват от образованието и обучението и да развият своя личен, психологически и компетентен профил до 15-16 годишна възраст, което отговаря на законовите минимални възрастови изисквания за навлизане на пазара на труда (с намалено работно натоварване);
- намаляване на нивото на отпадане от училище.

Целта на ПОО (професионално образование и обучение за възрастни) е да предостави необходимите знания на възрастните, за да им помогне да си намерят работа или да развият своя професионална кариера. За тази цел националните политики се разработват във всяка страна. Румънската система за ПОО претърпя значително подобрене чрез реформа, извършена в периода след Копенхаген и Лисабон. Реформата беше насочена главно към привеждане в съответствие на румънската система за професионално

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

образование и обучение с европейската система за професионално образование и обучение.

Основните възможности за професионално образование и обучение (ПОО), които водят до официално признати квалификации в Румъния, са:

- първоначалното ПОО (ППОО), включително технологиите от горната степен на средното образование, програмите за професионално образование и обучение и програмите за следдипломно обучение
- продължаващо професионално образование и обучение (ПОО), като част от обучението на възрастни.

Националният закон за образованието се допълва от набор от стратегически документи в контекста на Националната програма за реформи, разработена в съответствие с европейските препоръки във всички сектори.

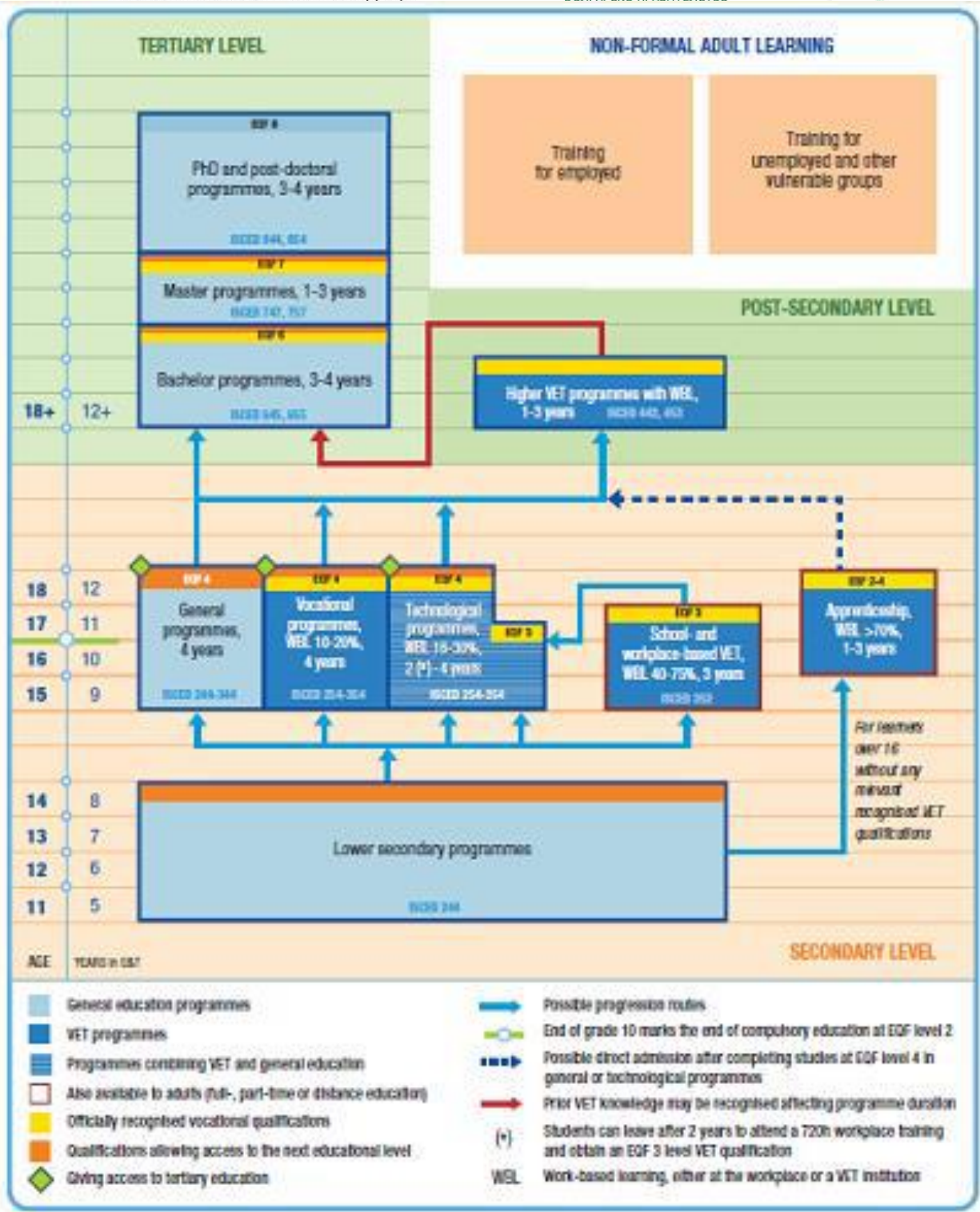
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Фигура 7: Графика на националната система за образование и обучение

Съдържанието на този материал не означава задължително официалната позиция на Европейския съюз

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Важно е да се споменат някои от тези стратегически документи, тъй като тяхната ефективност оказва значително въздействие върху нивото на ПОО в Румъния:

- **Стратегията за професионално образование и обучение за периода 2016-2020 г.** (приета с решение на правителството № 317/27 април 2016 г.), чиято основна цел е: повишаване на значението на ПОО за нуждите на пазара на труда; увеличаване на участието и улесняване на достъпа до програмите за ПОО; подобряване на качеството на ПОО; разработване на иновации и национално и международно сътрудничество в ПОО;
- **Националната стратегия за учене през целия живот за 2015-2020 г.** (приета с решение на правителството № 418/03 юни 2015) е структурирана на три основни стълба:
 - достъп и стимули за участие: достъпът и участието в ученето през целия живот следва да бъдат увеличени за всички;
 - качество и уместност: ученето през целия живот трябва да бъде от значение за индивидуалните нужди и потребностите на пазара на труда;
 - партньорства за по-добра информация: обучението през целия живот следва да се развива в тясно сътрудничество със социалните партньори и всички заинтересовани страни.

В Румъния организациите, отговарящи за ПОО, са:

- Министерство на труда, чиито отговорности са разработването на политики и програми в областта на професионалното обучение и контрол на начина, по който се изпълняват тези програми;
- Министерствата на различни икономически и социални сектори, които се стремят да осигурят непрекъснато професионално обучение на служителите, работещи в тези сектори;
- Националният съвет за професионално обучение на възрастни, който работи в рамките на Министерството на труда и Министерството на образованието, определя средносрочните и дългосрочните нужди от професионално обучение за възрастни и си сътрудничи хоризонтално с други организации, участващи в обучението за възрастни;
- Националната агенция за трудово и професионално обучение е национална публична институция, чиято роля е да организира и финансира услуги, свързани с заетостта. Освен това тя също така действа като посредник между работодателите и хората, които се нуждаят от работа и администрира бюджета за изплащане на обезщетения за безработица;
- Националната агенция за квалификации е национален орган, който изработва и одобрява нови професионални стандарти или изменя и отменя съществуващите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Нейната роля е да представлява и подкрепя интереса на Румъния по отношение на сертифицирането на професионалните компетенции на международно равнище;

- Комисията за оторизиране на доставчици на обучение отговаря за упълномощаването на доставчиците на обучение, които те предоставят, за консултиране и за цялото им необходимо обучение, както и за наблюдение на дейността на последния.

Основните форми на професионално обучение за възрастни са: начално, квалификация, по-нататъшно образование, специализация и преквалификация, където:

- Първоначалното обучение (основно обучение) е насочено към постигането на минимално количество знания, необходими за завършване на ниско ниво на професионална дейност. Тази форма на обучение води до сертифицирана квалификация;
- квалификационните модули за обучение предлагат ограничен кръг от професионални компетенции, които позволяват на дадено лице да предприема и осъществява определени дейности;
- продължаващото обучение / образование допринася за развитието и укрепването на професионалните компетенции, свързани със същата квалификация;
- курсовете за специализация се стремят да развият професионални компетенции в ограничена сфера на дейност;
- Моделите за преквалификация са възможности за обучение втори шанс, насочени към придобиване на специфични за съответната работа умения.

В Румъния **квалификациите за ППОО** (технологични програми, програми за ПОО в училище и на работното място и следдипломно ПОО) се предоставят въз основа на стандартите за обучение, които се разработват в тясно сътрудничество със социалните партньори и се утвърждават от секторните комисии. Всички квалификации за ППОО и продължителността им са регистрирани в Националния квалификационен регистър и са одобрени със закон. Стандартът за обучение е документ, който описва резултатите от ученето, които участниците в технологична програма или в програма за професионално образование и обучение, основани на училище и работа, трябва да придобият и да могат да демонстрират. Стандартът за обучение се основава на съответните действащи професионални стандарти и е регулаторен документ с най-важната роля при разработването на учебни програми за ПОО. Той също така се откроява като обща основа за оценка на резултатите от обучението и присъждане на сертификат за квалификация.

Относно **осигуряването на качество на ПОО в Румъния**, трябва да се спомене, че на национално ниво Закон № 87/2006 за осигуряване на качеството на обучението създава правната институционална рамка за разработване и прилагане на механизми за осигуряване на качеството в образованието, на нивото на системите и доставчиците. Законът определя редица основни принципи, приложими за всички нива на предуниверситетското (включително ППОО) и висшето образование: съсредоточаване

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

върху резултатите от обучението, насърчаване на подобряването на качеството, защита на бенефициентите (преди всичко на учениците) изясняване важността на вътрешния процес на оценка (самооценка) на доставчиците. Съгласно закона всеки доставчик на ПОО трябва да създаде Комитет за осигуряване и оценка на качеството, който да отговаря за изготвянето и прилагането на План за действие на училищата - SAP (документ за стратегическо планиране с петгодишен план за перспективни и годишни оперативни планове), за координиране на процеса на самооценка. Самооценката на доставчиците на ПОО и на програмите за професионално образование и обучение се извършва на базата на набор от качествени дескриптори (вход, процес и продукция), групирани в седем области, някои от които имат пряк ефект върху съдържанието на обучението (LDC) и придобитите квалификации:

- Управление на качеството: ръководството развива мисията, визията и ценностите на организацията след консултативни процеси; Комисията за оценка и осигуряване на качеството разработва наръчник по качеството (сбор от всички политики и процедури, стратегически и оперативни планове и документация за осигуряване на качеството) и следи за изпълнението на процедурите.
- Отговорности на ръководството: ръководството участва активно в осигуряване на качеството на програмите за обучение; партньорства със заинтересованите страни са разработени и поддържани; съответната информация се събира, съхранява, анализира редовно и се съобщава на заинтересованите страни; има ефективно финансово управление.
- Управление на ресурсите (физически и човешки): организацията осигурява на учениците безопасна и подкрепяща среда; учебните заведения са добре оборудвани и отговарят на колективните и индивидуалните нужди на учениците; ресурсите, методите на преподаване и свързаните помещения позволяват достъп и активно участие на всички студенти; персонал се назначава съгласно ясни критерии (минимални стандарти относно квалификацията и опит) на набирането и подбора; организацията определя длъжностните характеристики; оценката на изпълнението на персонала е прозрачна; има политика на персонала, която включва процедура за въвеждане в работата и програми за продължаващо обучение.
- Проектиране, разработване и преразглеждане на програмите за обучение: организацията непрекъснато се занимава с подобряването на програмите за обучение, за да отговори на потребностите на студентите и персонала (вътрешни заинтересовани страни) и на работодателите и общността (външни заинтересовани страни); програмите за обучение са съсредоточени върху учениците.
- Преподаване, обучение и учене: организацията осигурява равен достъп до учебни програми и подкрепя всички студенти, предотвратявайки всякаква форма на дискриминация; студентите получават пълна информация за предоставянето на обучение и се възползват от ефективно консултиране и кариерно ориентиране; правата и отговорностите на студентите са ясно определени; използват се предимно

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- методи на преподаване и обучение, насочени към студентите; студентите се насърчават да поемат отговорност за собствения си процес на учене.
- Оценка и сертифициране на обучението: организацията разработва и използва ефективни процеси за оценка и мониторинг на обучението, за да подпомогне напредъка на учениците; учителите участват редовно в дейности по стандартизация на оценката; оценката и сертифицирането отговарят на националните изисквания и нормативните изисквания
 - Оценка и подобряване на качеството: работата на организацията се оценява и контролира; след установяване на слабостите в процеса на оценяване се разработват мерки за подобряване; те се изпълняват и наблюдават като част от нов цикъл на осигуряване на качеството.

Бяха създадени Румънската агенция за осигуряване на качеството в предучилищното образование (ARACIP) и Румънската агенция за осигуряване на качеството във висшето образование (ARACIS) и отговарят за разрешаването, акредитацията и външната оценка на всички доставчици на образование и обучение.

Системата за висше образование в Румъния има структура от три цикъла, следвайки Болонската система: бакалавър, магистър и доктор. Освен това Националният закон за образование (Закон № 1/2011) предвижда следдипломно обучение за продължаващо обучение и личностно развитие, което води до сертифициране на специфични професионални компетенции, придобити по време на съответната учебна програма. Квалификациите, придобити от завършилите висше образование, се удостоверяват със следните видове дипломи: бакалавър / инженер / лекар, диплома за градско планиране, магистърска диплома и докторска диплома. Компетенциите, придобити чрез програми за продължаващо обучение и програми за личностно развитие, се удостоверяват със сертификати и други документи. Всички тези дипломи, удостоверения и документи могат да се издават само от акредитирани висши училища за акредитирани учебни програми и модули (програмите могат да имат модулна организация) и са сходни за една и съща учебна програма, независимо от модулите на обучение. Освен това всички тези дипломи и сертификати се издават след завършване на цикъл на обучение, което означава, че резултатите от ученето, които удостоверяват, съответстват на нивото на квалификация, посочено в Националната квалификационна рамка за висше образование. Правителството осигурява основно финансиране за акредитираните университети; процесът на финансиране се основава на стандартната цена за един студент съгласно методологията на Министерството на образованието.

През 2015 г. темпът на завършване на висшето образование в Румъния е бил 25,6%, далеч от целта на ЕС от 40% до 2020 г. Националната цел от 26,7% може да бъде постигната и дори превишена, като се има предвид непрекъснатото годишно увеличение от 8,9% през 2003 г. до 25,6% през 2015 г. Въпреки това, това е относително нисък процент в сравнение със средния за ЕС (38,7% през 2015 г.) и е вторият най-нисък в ЕС. На този фон Румъния има

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

един от най-високите дялове на завършилите инженерство, производство и строителство в ЕС (21% в сравнение с 14%), но също така и един от най-високите дялове на завършилите социални науки, бизнес и право (42% в сравнение със средната стойност за ЕС от 34%). Делът на възпитаниците в областта на науката, математиката и компютърните технологии е бил 6% през 2014 г. (средно за ЕС 10%), а 2% са завършили земеделието и агрономията. Коефициентът на заетост на последните завършили висше образование се е увеличил с 5 процентни пункта през 2015 г., достигайки 77,1%, но е останал под средната стойност за ЕС от 81,9%.

Стажове за завършилите висше образование са предвидени в Кодекса на труда (Закон № 52/2003 с последващи промени) за първите шест месеца след дипломирането, с изключение на професиите, за които специалното законодателство предвижда различно (например лекари и друг медицински персонал, адвокати, нотариуси). Условието за тази форма на обучение са определени в Закон № 335 от 2013 г.

Плагиатството, особено на докторско ниво, е високо в обществените и политически дневен ред. Няколко случая на плагиазирани докторски разработки, включително от видни политици, увеличиха обществените натиск върху Министерството на образованието да промени законодателството, да опрости и да деполитизира оценката на плагиатството. Планираната оценка на докторските училища бе отложена.

Няколко допълнителни предизвикателства продължават да съществуват в висшето образование в Румъния (Министерство на образованието 2015 г.):

- механизмите за финансиране не са достатъчно гъвкави, за да предлагат стимули за ефективност, модернизация, иновации или равнопоставеност;
- качеството на образованието, по-специално в частните университети и не-университетското висше образование, е неравнопоставено;
- участието на студенти от селски райони, бедни семейства и малцинства е ниско;
- недостатъчна релевантност на обучението с изискванията на пазара на труда, включително факта, че курсовете са склонни да предоставят ограничени възможности за придобиване на видовете трансверсални умения, които се оценяват на пазара на труда.

Като обобщим прегледа на румънските основни данни за образователната система и особено за структурите за ПОО, се счита, че понастоящем:

- Румъния модернизира училищните учебни програми за обучение, към такива базирани на умения.
- Ранното отпадане от училище продължава да се увеличава и в момента е на трето място в ЕС.
- Учениците от селските райони, бедните семейства и ромите са особено изложени на риск от отпадане от училище и образователна бедност.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

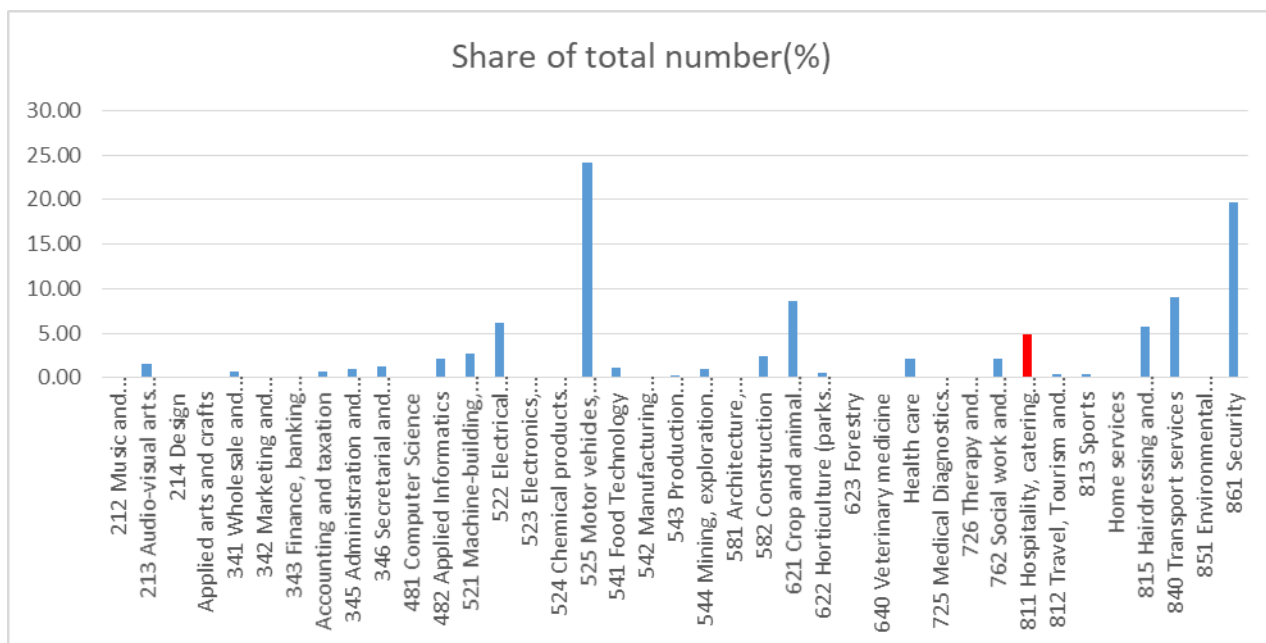
БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Участието в предучилищното образование се очаква да се увеличи след въвеждането на парично-условни трансфери за деца от бедни семейства.
- Постигнатото висше образование се е повишило, така че сега е много близко до националната цел, но все още е едно от най-ниските в ЕС, а търсенето на пазара на труда за висшето образование е предизвикателство.
- Квалификациите и учебните програми в областта на професионалното образование и обучение не са в достатъчна степен съобразени с потребностите на пазара на труда, а участието на възрастни в ученето през целия живот е най-ниското в ЕС.
- Въпреки някои подобрения публичните разходи за образование продължават да бъдат много ниски.

3.3 Роля и значимост на сектора ПОО

Според статистиката на НАПОО за 2016 г. 68,742 души са получили професионално обучение за част от професията, тъй като хората, които са завършили професионално обучение в областта на хотелиерството, ресторантьорството и кетъринга, са 3310 или 4,82% от всички потребители на ПОО за 2016г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

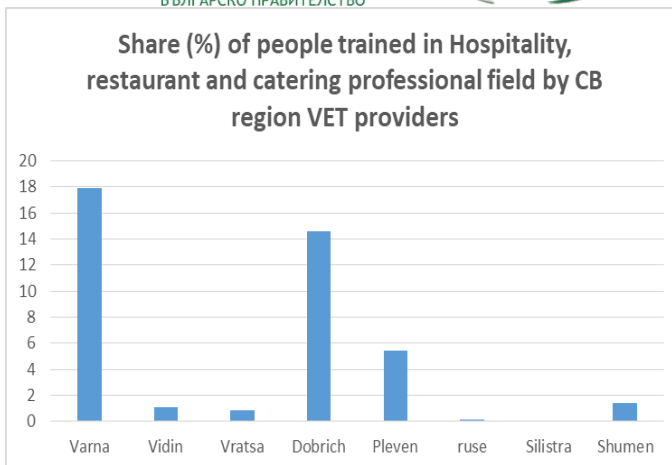
ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Броят и процентът на обучените в тези професии остават относително постоянни от 2013 г. насам, което е в съответствие с търсенето и предлагането на работна сила в страната като цяло. През 2016 г. центровете за професионално образование и обучение, разположени в трансграничния регион на България, са предоставили сертификат за професионално обучение в областта на хотелиерството, ресторантьорството и кетъринга за 30% от обучаемите, като Варна и Добрич заедно съставляват 25% от този дял.

Сертификат за професионално обучение се издава на лице, което е завършило професионално обучение и е преминало успешно квалификационен изпит за част от професията, актуализиране или разширяване на професионалната квалификация. Той осигурява частична квалификация по професии и има по-нисък статут от удостоверение за професионална квалификация.

Сертификатът за професионално обучение се връчва след успешни изпити в комисия и завършен курс за професионално обучение за част от професията, например:

- След завършване на един модул (един предмет) на професия
- След завършване на обучение по част от предмет или модул
- Чрез признат професионален опит с не по-малко от шест месеца трудов стаж и приложените документи, доказващи това.

Броят на обучените за получаване на удостоверение за професионална квалификация през 2016 г. е 9 743, като 1 555 лица или приблизително 16% от всички придобити в страната сертификати са в областта на хотелиерството, ресторантьорството и кетъринга.

Доставчици на ПОО намиращи се в трансграничния регион са обучили 659 лица (42% от всички) в професиите свързани с кулинарния и ресторантьорския бизнес, като Добрич и Варна съставляват 77% от този дял.

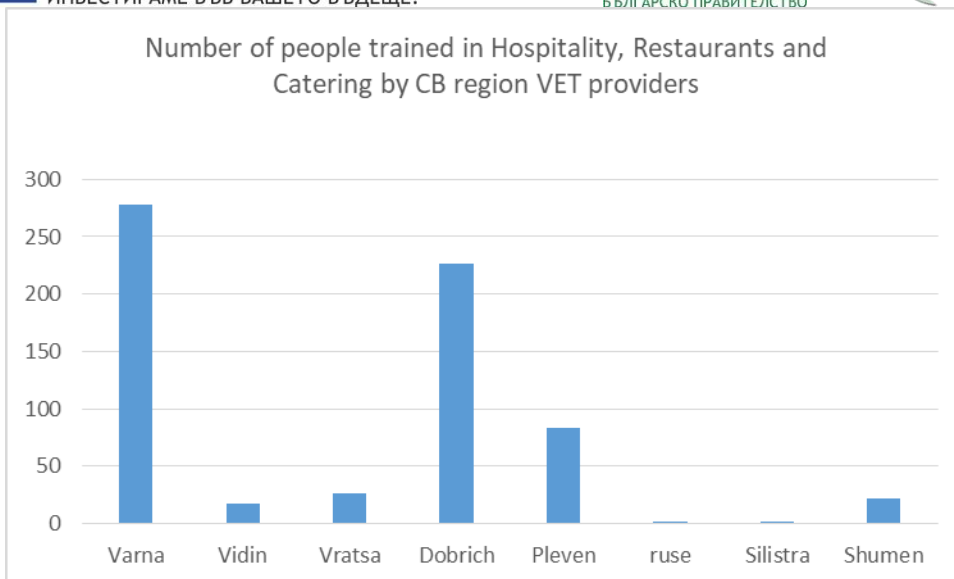
ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Сертификат за професионална квалификация се издава на лице, което е придобило професионална квалификация съгласно държавните образователни изисквания за професионално образование и обучение и държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

Той се издава след завършване на обучение, което обхваща първа, втора или трета степен на професионална квалификация за определена специалност. (Например: "Производство на кулинарни продукти и напитки" - II степен на професионална квалификация, обучение по предмета "Организация на хотелски услуги" - III степен по професионална квалификация и др.)

Различните степени имат различен хорариум:

- обучение с не по-малко от 300 академични часа за първа степен
- обучение с не по-малко от 660 учебни часа за втора степен
- обучение с не по-малко от 960 учебни часа за трета степен

За да издаде сертификат за професионална квалификация на едно лице, той/тя трябва да е преминал държавните изпити за придобиване на професионална квалификация. В сертификата се вписват изучаваните дисциплини, както и оценките от държавните изпити. Държавните изпити в специалността се провеждат в открита форма пред комисия, която оценява обучаемите. Те винаги са 2 на брой - един на теория и един на практика в специалността. Първият изпит е писмен. Практическият държавен изпит винаги включва практическа задача по темата. Ако студентът не премине изпитите, той / тя има право да присъства на коригираща сесия на държавните изпити.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

За различните специалности има различни изисквания за завършено образование преди започване на обучението. Освен това курсът трябва да е включвал практическо обучение в специалността (или лицето трябва да има най-малко 6 месеца стаж по нея) - така че това е и задължително условие за издаване на КПК.

3.4 Доставчици на ПОО в Румъния, с фокус върху югоизточния регион

След данните, предоставени от Европейската комисия в рамките на мониторинга за образование и обучение 2016 за Румъния, участието на учениците в средното образование в ПОО остава над средното за ЕС (48%), което е 60% през 2014 г. Въпреки това равнището на заетост на скоро-завършилите ПОО беше доста под средното за ЕС през 2015 г. (62,4% в сравнение със средната стойност за ЕС от 73%). Участието на възрастните в ученето през целия живот е най-ниско в ЕС и достига до 1,3% през 2015 г. Като цяло участието в ученето през целия живот е пряко свързано с образователното равнище (3,1% за завършилите висше образование през 2015 г., срещу 0,3% за тези с по-ниско от средно). Тази ситуация засилва съществуващите несъответствия и капанът с ниски умения, особено за възрастните хора с по-ниско образование.

Последното проучване на Румънския национален институт за статистика, публикувано през 2017 г., относно образованието за възрастни, показва, че на национално ниво общо 7,235,000 души, представляващи 65,4% от цялото пълнолетно население, са участвали в една или повече учебни дейности в официално, неформално или самостоятелно образование през периода от септември 2015 до септември 2016 г. От тях 8,8% са участвали в две форми на образование или и в трите.

По региони на развитие най-високи нива на участие във формалното образование са регистрирани в 2.5% в Югозападна Олтения (2.5%) и в Западния регион (2.2%). **В Югоизточния регион равнището на участие е 1.7%.**

Равнището на участие в неформалното образование достига максималната стойност в Северозападен район (7.4%). Високи стойности също са записани в Букурещ-Илфов област (6.7%), централен район и Южна Мунтения област (и двете 6.4%). Най-нисък е процентът в Югозападна Олтения (3.0%). **В Югоизточния регион равнището на участие е 4.5%.**

Участието в самостоятелно образование има най-висока стойност в Североизточния регион (71.1%), а най-ниско в Югоизточния регион (53.8%). В четири други региона (Букурещ-Илфов, Югозападна Олтения, Северозападен и Централен) равнището на участие в самостоятелно образование е над 65%. Самостоятелното образование, разглеждано в изследването, се състои в оценяване на самостоятелното учене на населението в семейството, на работа или на други събития в ежедневието.

Като общо възприятие, изследването показва, че от 769 хил. души, които са участвали във формално или неформално образование между септември 2015 г. и септември 2016 г., 316 хиляди (41,1%) биха искали да участват в повече такива образователни дейности, а други 98 000 (12,7%), въпреки че не биха искали да участват повече, все още признават, че биха

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

имали нужда от повече дейности в областта на ПОО. Най-често цитираните причини за неучастието във формалното и неформалното образование са разходите за участие, посочени от 36,3% от респондентите. По-голямата честота на този отговор е регистрирана при лица, пребиваващи в селските райони (41.5%) и безработни (53.8%). Друга бариера, блокираща участието в образованието, посочена от 34,8% от хората, е отговорността, свързана с фамилната ситуация, която е по-честа за респондентите жени. Не само външните фактори могат да попречат на хората да посещават обучения; понякога причините за неучастие са повече от личен контекст. По този начин възрастта се счита за пречка за участие в образованието от 21.7% от анкетираните. За хората на възраст 55-64 г. този отговор е бил предоставен от 61, 3% от хората. Процент от 12,3% от хората споменават липсата на подкрепа от страна на работодателя, а други 17,5% не участват (по-интензивно) в образованието по лични причини.

Започвайки със учебната година 2014-2015 г., завършилите гимназиално образование имат възможност да следват тригодишна програма за професионално образование. Това включва значителен компонент от практическото обучение, провеждано в училище или в компания. Практическото обучение представлява около 20% от общото време за обучение през първата година, докато през втората и третата година той се увеличава до около 60% и 72% съответно. Компаниите могат също така да предлагат стипендии на обучаваните, обусловени от честотата и високите оценки. През 2015 г. бе приет нов набор от стандарти за професионално обучение в професионалното образование (горно средно образование). На тази основа бяха разработени и приложени 200 професионални стандарта за ниво 3 и 4 на МСКО, като се започващи от учебната година 2016-2017.

През април 2016 г. Румъния прие национална стратегия за ПОО, структурирана около четири основни цели:

- подобряване на приложимостта на образованието на пазара на труда;
- увеличаване на участието;
- подобряване на качеството;
- разработване на иновации и национално / международно сътрудничество в ПОО.

ПОО постига напредък, но продължава да се характеризира с недостатъчна корелация на квалификациите и учебните програми с развитието на пазара на труда и неадекватни механизми за гарантиране на качеството. Недостатъчното финансиране на сектора, качеството на преподавателския състав, отпадането от училище и степента на дипломирането са допълнителни предизвикателства.

За Югоизточния регион ще посочим най-важните данни, предоставени от Националния статистически институт.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

По този начин, по отношение на висшето образование в региона, следва да се вземат под внимание следните данни за 2015-2016:

County	No of universities	No of Faculties	Students enrolled	Teaching staff
Constanta	5	27	23692	906

3.5 Сектор ПОО и пазар на труда

Основната цел и предимство на професионалното образование е способността му да създава пряка връзка между търсещите работа и пазара на труда. Качественото професионално образование създава квалифициран персонал, който предоставя конкурентни предимства на всяка икономика. Хората, които са придобили професионална квалификация, имат по-висока икономическа активност и формират по-висока заетост и по-ниска безработица. Недостигът на персонал с професионално образование и времето и ресурсите, които работодателите и работниците отделят за продължаващо професионално образование са основните слабости и пропуски в професионалното образование и обучение в България, включително в сектора на хотелиерството, ресторантьорството и ресторантьорството в трансграничния регион.

Проучване, проведено от Института за пазарна икономика за връзката между професионалното образование и пазара на труда, показва, че:

- Професионалното образование носи редица предимства на работната сила, бизнеса и икономиката като цяло;
- Професионалното образование страда от много слабости, свързани с незадоволително качество и намаляваща репутация;
- Възможностите за професионално образование включват модернизирането и универсалното прилагане на двойната образователна система, която допълнително ще преплита придобиването на професионални квалификации с пазара на труда;
- Основните заплахи за професионалното образование са свързани с твърдостта на системата и все още слабия интерес на работодателите към практическото обучение.

Необходимостта от квалификация и преквалификация изисква обучение по инициатива на работодателите, служителите, работната сила (включително безработните), както и национални и регионални програми за обучение и квалификация (включително ОП "Развитие на човешките ресурси"), които дават ваучери за обучение.

3.6 Сектор ПОО и бизнес сътрудничество

Участието в ПОО се насърчава чрез информационни кампании. Осмото национално панорамно събитие през 2016 г. събра ученици от 161 професионални гимназии от всички

Съдържанието на този материал не означава задължително официалната позиция на Европейския съюз

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

(28) региона около 11 конкурса за умения. Фирмите и висшите учебни заведения го подкрепят. Представители на работодателски и браншови организации участват в комитетите за оценка на демонстрираните знания, умения и компетенции и за класирането на участниците. Представителите на бизнеса осигуряват логистична подкрепа и награди за членовете и победителите. Висшите учебни заведения предлагат на победителите места в своите програми, а компаниите - работни места за най-добрите обучаващи се в ПОО. Информация за професионалното образование и обучение може да бъде получена чрез публичния регистър на министерството на образованието, включително държавни, общински и частни доставчици. Националният портал за професионално образование и обучение предоставя информация за доставчици на начално и продължаващо ПОО, държавни образователни стандарти, учебни програми, законодателство и др. Информационната система на Националната агенция за професионално образование и обучение предоставя достъп до информация за лицензирани центрове за професионално обучение (и предстоящи курсове) и за центрове за информация и професионално ориентиране. След измененията от 2015г. в Закона за професионалното образование и обучение всички удостоверения за квалификация, издадени от центрове за професионално обучение, се качват в онлайн публичен регистър, който позволява проверка на тяхната автентичност.

По данни от Националния осигурителен институт и рейтинговата система приложението на придобитото висше образование в сферата на туризма е най-слабо в сравнение с всички други професионални направления. Само 19.7% от абсолвентите с такива дипломи работят по специалността си при средно 47% за всички направления. Тези данни показват, че в туризма има излишък на специалисти с висше образование. В същото време браншът се нуждае от кадри със средно образование. В момента 10 държавни и четири частни висши училища в страната обучават общо 4854 студенти в направление „Туризм“, което надхвърля заявката на национално представителните работодателски организации, които са декларирали необходимост от 1800 специалисти с висше образование в тази област (<http://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/niskata-kvalifikaciia-na-kadrite-veche-e-problem-1-za-turizma-ni-139432/>).

В проучвания на БСК около 65% от работодателите заявяват, че имат сериозен проблем с намирането на кадри със средно професионално образование;

- Задълбочава се недостигът за около 170 професии (СППОО) и длъжности със средна квалификация - оператори на машини и съоръжения, техници, технологии, механици, монтьори, заварчици, стругари, шофьори, кранисти, готвачи и др.;
- Този дефицит се наблюдава най-осезателно в добивната, химическата, металургичната, дървопреработващата и хранително-вкусовата промишленост, машиностроенето, строителството, енергетиката, транспорта, сервизната поддръжка на автомобили, търговията и услугите, хотелиерството и ресторантьорството;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Най-изострен е недостигът на кадри със средно професионално образование в регионите Пловдив, Варна, Бургас, Стара Загора, Ямбол, Благоевград и др.

За дванадесет години броят на учениците в професионалните гимназии намалява с около 30% и се засилва тенденцията на „бягство“ на младите хора, особено от професии, свързани с промишлеността. Към преобладаващата част от професионалните гимназии се насочват млади хора с нисък успех и липса на мотивация като поради нисък интерес и неизпълнен прием, се закриват паралелки и гимназии с развита материална база и с доказан капацитет за обучение по важни за индустрията професии и квалификации. От друга страна изградената с европейски средства мрежа от центрове за кариерно ориентиране (не само към МОН), работи напълно неефективно. Липсват политики за ранно кариерно ориентиране с оглед привличане в различни форми на професионално обучение на застрашените от отпадане и отпадналите от училищната система. Един от основните проблеми е липсата на адаптирана към потребностите на учениците информационна система с база данни за особеностите на пазара на труда, за структуроопределящите предприятия в регионите, за особеностите на отделните професии, която да подпомага тяхното кариерно ориентиране и преход от учене към работа. Няма и информационна система с база данни за завършилите професионални гимназии, която да подпомага работодателите при наемането им на работа. Мрежата от професионални гимназии не отговаря на профила и потребностите на отделните регионални икономики. Отчита се недобро качество на професионалната подготовка по високотехнологични професии. Задълбочава се тенденцията на „застаряване“ и феминизиране на преподавателския състав в професионалното образование - за 15 години броят на младите учители (до 34 г.) е намалял от 23% на около 8%, а в следващите 7-10 г. ще се пенсионират над 50% от учителите в професионалните гимназии. Няма регламент и условия за задължителна периодична квалификация на учителите, особено на преподавателите по специални предмети. Няма регламентирани икономически и други стимули за работодателите при въвеждане на дуално обучение. Не са уредени нормативно множество оперативни въпроси: договорни отношения между страните; обезщетения за неспазени договори; специални изисквания към предприятията и работните места, предоставяни за дуално обучение; промяна на работното място и командироване на обучаващи се; квалификация и сертифициране на наставниците; минимален кредит от време за изпълнение на задълженията от страна на наставниците; контрол на изпълнението на ангажиментите по договорите за дуално обучение.

Като заключение може да се каже, че професионалната подготовка на кадрите не съответства на изискванията на бизнеса и това води до затруднен пазар на труда, както за реализация на обучените, така и за намиране на подходящи квалифицирани работници от страна на работодателите. Предложенията за мерките, които Българската стопанска камара предлага са:

1. Стратегическо реструктуриране и усъвършенстване на системата и инфраструктурата на ПОО:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Преразглеждане и актуализиране Стратегията за развитие на ПОО;

- Създаване на дирекция „Професионално образование и обучение“ към МОН;
- Създаване на обществен съвет по проблемите на ПОО към МОН;
- Оптимизиране на мрежата от професионални гимназии на регионален принцип и осъществяване на постепенен преход към тяхното подчинение на органите на местното самоуправление;
- Преразглеждане на системата за финансиране на професионалните гимназии чрез съчетаване на делегираните бюджети с допълнителни критерии относно дефицитността, потребността на регионалната икономика от съответната квалификация, качеството на обучение и реализация;
- Създаване на система за рейтинг на професионалните гимназии;
- Насърчаване създаването на регионални програми за сътрудничество между образованието, бизнеса и местната власт по отношение развитието на материално-техническата база на професионалните гимназии;
- Допълване и усъвършенства на нормативната уредба с цел насърчаване на инициативите на работодателите и местната власт за създаване на секторни и регионални квалификационни фондове и клъстери за професионално обучение;

2. Повишаване привлекателността на професионалното образование:

- Осъществяване на национални и регионални проучвания на мотивите и бариерите пред младите хора за насочване към професионално образование;
- Разработване на национални и регионални програми, насърчителни мерки и стимули за ориентиране на младите хора към „непрестижни“, но важни за икономиката професии;
- Проучване на европейски практики и внедряване на модели и системи за социално партньорство в ранното ориентиране на децата към професии, характерни за регионалната икономика;
- Усъвършенстване на извънкласните форми на обучение, насърчаване провеждането на конкурси, олимпиади, състезания по научни дисциплини и професии;
- Разширяване на базата данни и функционалностите на Националния портал за кариерно ориентиране на учениците (регионални карти на пазара на труда, профили на водещи предприятия и пр.).

3. Балансиране търсенето и предлагането на квалификации:

- Създаване и внедряване на система за определяне и прогнозиране на потребностите от квалификации за нуждите на регионалната икономика;
- Регламентиране на критериите за определяне и въвеждане на Списък на защитените от държавата професии, включени в СППОО;
- Внедряване на опита на европейските страни при определяне и партньорско договаряне на секторни квалификационни рамки;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Регулиране на държавния план-прием с цел преустановяване на неоправданото нарастване на паралелките в езиковите и други видове училища за сметка на приема в професионалните гимназии;
- Актуализиране на Списъка на професиите за професионално образование и обучение и привеждането му в съответствие с Националния класификатор на професиите и длъжностите;
- Преразглеждане и актуализиране на Националната квалификационна рамка в частта ѝ за
- изискванията към четвърта и пета квалификационна степен.

4. Повишаване качеството на професионалното образование и обучение:

- Внедряване на система за външно оценяване на качеството на ПОО;
- Нормативно регламентиране на процедури за одит от страна на работодателите на качеството на ПОО;
- Предприемане на мерки за насърчаване включването на научни дейци, академични преподаватели и специалисти от практиката в създаване на учебници и методически помагала по изучаването на специални предмети;
- Осъвременяване на ДОО в съответствие с изискванията на пазара на труда и професионалните стандарти на бизнеса;
- Създаване и внедряване на система за управление на учебните планове и програми в съответствие с резултатите от ученето (регламентирани в ДОО) и изискванията на пазара на труда;
- Оптимизиране на учебните планове и програми на професионалните гимназии, като се увеличат часовете по специалните предмети, изучаване на втори език и практическа подготовка.

5. Въвеждане на системата за дуално обучение:

- Нормативно регламентиране на стимули и насърчения за работодателите, инвестиращи в системата на професионалното образование и участващи във въвеждането на дуалното обучение;
- Приемане на отделен закон за дуалното обучение, който да се хармонизира и съгласува с останалите нормативни актове;
- Създаване на система за регистрация на предприятията и работните места, предоставени за провеждане на дуално обучение;
- Създаване на национален регистър на договорите за дуално обучение;
- Създаване на система за сертифициране на наставниците в дуалното обучение;
- Разработване на методически материали и указания в помощ на гимназиите и предприятията, провеждащи дуално обучение;
- Създаване на национален (регионални) информационен портал за дуално обучение.

6. Усъвършенстване на педагогическите кадри.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Въвеждане на регламент за задължителна периодична квалификация на преподавателите в системата на професионалното образование;
- Разработване и внедряване на модели за партньорство между висшите училища, бизнеса и професионалните гимназии в осъвременяването на познанията на преподавателите по техника и технологии, прилагани в съвременната индустрия;
- Регламентиране възможностите за обмен на кадри, специалисти от предприятия, научни работници и преподаватели от висшите училища, които да осъществяват част от обучението по високотехнологичните професии;
- Приемане на национални и регионални програми за насочване на млади специалисти към учителската професия.

7. Ефективно използване на публичното финансиране за провеждане на необходимата реформа в системата на ПОО:

- Осигуреното финансиране по линия на новата ОП НОИР дава уникален шанс партньорството между всички заинтересовани страни да бъде реализирано, така че да доведе до реална промяна и постигане на качествени и устойчиви във времето резултати. Европейското финансиране трябва да се използва директно за реализиране на реформи, а не за поддържане на статуквото.

За реализиране на посочените действия и мерки, законодателните промени са само една първа стъпка за преодоляване на предизвикателствата пред системата на професионалното образование в България. Тяхното разрешаване изисква интегрирани и целенасочени действия на всички заинтересовани страни: Министерство на образованието и науката, професионалните училища, бизнеса и работодателските организации, учениците и техните родители.

1. Качество на ПОО

Законодателната рамка за професионалното образование и обучение в България включва:

- Новия Закон за предучилищното и училищното образование (2016 г.) и Закона за професионалното образование и обучение (1999 г.). Последният определя нормативната рамка за организацията на ППОО с оглед гарантиране на качеството на ПОО в съответствие с нуждите на пазара на труда и тенденциите на ЕС. Законът за професионалното образование и обучение регулира условията, осигуряващи функционалността и развитието на системата за професионално образование и обучение, основана на сътрудничеството между ПОО и държавните институции, местните власти и социалните партньори.
- Докладът на България, от пролет 2016, е изготвен от Националната референтна точка на EQAVET на България и описва основните споразумения за осигуряване на качеството в професионалното образование и обучение.
- Национална рамка за осигуряване на качеството в началното ПОО

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Двата органа, отговорни за ПОО в България, са Министерството на образованието и науката (МОН) и Министерството на труда и социалната политика (МТСП). МОН носи цялостната отговорност за цялата училищна система и е основният орган за вземане на решения с бюджетна отговорност и контрол за ПОО.

Няколко допълнителни предизвикателства продължават да съществуват във висшето образование в Румъния (Министерство на образованието 2015 г.):

- механизмите за финансиране не са достатъчно гъвкави, за да предлагат стимули за ефективност, модернизация, иновации или равнопоставеност;
- качеството на образованието, по-специално в частните университети и не-университетското висше образование, е неравнопоставено;
- участието на студенти от селски райони, бедни семейства и малцинства е ниско;
- недостатъчна значимост на пазара на труда, включително факта, че курсовете са склонни да предоставят ограничени възможности за придобиване на видовете трансверсални умения, които се оценяват на пазара на труда.

Законът за признаване на професионална квалификация (2008 г.) урежда условията и правилата за признаване на професионалните квалификации, придобити в други държави-членки на ЕС или в трети страни, за получаване на достъп и упражняване на регламентирани професии. Законът за насърчаване на заетостта (2001) определя общи политики за заетост, методи за събиране на информация за заетостта, насърчаване на заетостта и формулира прехода от пасивна социална помощ към активни мерки на пазара на труда с цел повишаване на заетостта и повишаване на квалификационното ниво на работната сила. Законът за занаятите (2001) урежда условията и правилата за обучение в занаятите, включително обучение в занаятчийско предприятие и определя основните степени на обучение на занаятчиите.

- Законно участие на заинтересованите страни в осигуряването на качеството в първоначалните системи за ПОО - Съгласно Закона за професионалното образование и обучение, МОН прилага държавната политика в професионалното образование и обучение чрез приемане на държавните образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация за професии; одобрява на списъка на професиите за ПОО; предлага за одобрение пред Министерския съвет Списъкът на регулираните професии; одобрява държавния план за приемане на държавни и общински училища; одобрява програми за квалификация в ПОО; разпределя финансови ресурси и контролира тяхното използване; анализира резултатите и ефективността на ПОО. Регионалните инспекторати по образование на МОН прилагат държавната политика в ПОО в съответния регион като координират взаимодействието между училищата, местното управление и регионалните структури на социалните партньори.
- МТСП участва в осъществяването на държавната политика в ПОО чрез определяне на потребностите на ПОО чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- на труда; участие в разработването, координирането и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация; участва в съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Отрасловите министерства участват в разработването, координацията и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация; в разработването, координирането и актуализирането на списъка на професиите за ПОО, както и в координацията на държавния план за приемане на училищата, които финансират.
- работодателските организации участват в разработването, актуализирането и координацията на списъка на професиите за ПОО; предлагат промени в регистъра за институциите в системата на ПОО; участват в разработването, координацията и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация; участват в организирането на изпити за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитни комисии. Организациите на служителите на национално ниво участват в актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на професионална квалификация и в разработването, актуализирането и координирането на Списъка на професиите за ПОО.
 - браншовите синдикални организации представляват интересите на обучаваните, свързани със заетостта и практическите обучения в предприятията; участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители за участие в изпитни комисии.
 - Идентификация на потребностите от обучение - Според Закона за ПОО, Министерството на труда и социалната политика определя нуждите от ПОО чрез анализиране на тенденциите в развитието на пазара на труда. Регионалните инспекторати по образование на МОН, общините, работодателските организации допринасят за процеса.

Задължително участие на заинтересованите страни в осигуряване на качеството в системите за продължаващо професионално обучение.

Има няколко институции, които споделят отговорностите за вземане на решения и планиране в ППОО.

Министерският съвет определя политиката на държавата в областта на образованието и заетостта. МОН ръководи, координира и контролира изпълнението на държавната политика в ПОО. Министерството регулира и методически ръководи ППОО. МТСП разработва, координира и прилага държавната политика за насърчаване и поддържане на заетостта. МТСП съвместно с МОН разработва и координира обществената политика за обучение на възрастни; създава условия за оценяване и признаване на знанията, уменията и компетенциите на възрастните, придобити чрез неформално и самостоятелно учене. Министерството отговаря за изготвянето на годишния Национален план за действие по

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

заетостта и за идентифицирането и прогнозирането на потребностите от обучение на възрастните.

Браншовите министерства участват в разработването, координацията и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификации за професии; номинират своите представители в Управителния съвет и в експертните комисии за всички професионални направления в НАПОО. Представителните организации на работодателите и организациите на работниците и служителите на национално ниво участват в разработването, координацията и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификации по професии; номинират своите представители в Управителния съвет и в експертните комисии в НАПОО; участват в изпитите за придобиване на професионална квалификация с техните представители в изпитни комисии.

За целите на осигуряването и контрола на качеството на обучението за възрастни, организиран от Агенцията по заетостта и финансиран от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда и Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" се прилага механизъм, одобрен от МТСП. Механизмът определя процедурите за организиране, провеждане, удостоверяване и проверка на резултатите от обучението на възрастни, включително и контролните дейности. Той определя набор от критерии за оценка на качеството и участието на участващите институции. Въз основа на анализа на събраната информация се изготвя оценка на текущата ситуация, както и на установения напредък, пропуските и слабостите в организацията, изпълнението и сертифицирането на обучението. Предприемат се мерки за повишаване на качеството и ефективността на обучението на възрастни, на равнище системи и институции. Привеждането в съответствие на ППОО с потребностите на пазара на труда се осигурява чрез анкети, провеждани ежегодно от Агенцията по заетостта сред работодателите, за да се идентифицират нуждите им от работната сила. На тази основа Агенцията по заетостта разработва списъци с професии за обучение на безработни лица. МТСП изготвя краткосрочна прогноза (за юли 2015 г.-юли 2016 г.), средносрочна прогноза (за периода 2016-2020 г.) и дългосрочна прогноза (до 2030 г.) за развитието на пазара на труда в България, която се предоставя на всички институции, заинтересовани от разработването и прилагането на секторните политики в социално-икономическата област. Сред основните цели на НАПОО е осигуряването и поддържането на качество в системата на ПОО за младите хора и възрастните според нуждите на пазара на труда. НАПОО, съвместно с Агенцията по заетостта, осъществява административен контрол и мониторинг на доставчиците въз основа на документацията, необходима за лицензиране и обучение. НАПОО провежда както административен, така и качествен контрол на професионалното обучение, осигурено от центровете за професионално образование и обучение. Центровете за професионално обучение се очаква да идентифицират нуждите от обучение чрез изследване на потребностите на работодателите в сектора и професията. В някои случаи работодателите се обръщат към центровете да ги помолят да организират и провеждат обучение за техните

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

нужди. Конкуренцията между центровете за професионално обучение за обучаващи се и обучителни програми води до подход, основан на търсенето, и мотивация. Професионалните училища, професионалните гимназии и коледжите, както и лицензираните центрове за професионално обучение удостоверяват завършеното професионално обучение в документи, съответстващи на наредбата за документите в системата на държавното образование. Според Закона за професионалното образование и обучение експертните комисии трябва да включват представители на образователната институция, на работодателите и на служителите, а за художествените училища да има и представители на съответните висши учебни заведения по тристранен принцип. Представителите на работодателите трябва да имат квалификация в съответната професионална сфера, а представителите на служителите да имат квалификация и най-малко четири години опит в съответната професия. Представителите на работодателите и социалните партньори участват в създаването и актуализирането на списъка на професиите и в разработването на държавните образователни изисквания.

Анализът на системата за осигуряване на качество на ПОО показва, че има значителни и дълбоки пропуски в системата за осигуряване на качество на ПОО в България - липсва определение за качество на ПОО; липсва системна нормативна уредба за осигуряване на качество на ПОО; липсват професионални стандарти; липсва национална концепция за осигуряване на качество на ПОО; не е осъзната необходимостта от качество на ПОО от институциите на системно ниво и на ниво доставчици на ПОО и най-вече от работодателите; не се прилага цикъла за качество на ПОО; приложението на дескрипторите за качество (в европейския им контекст) е повърхностно; прилаганите индикатори за ПОО дават само далечна косвена оценка за качество на ПОО; няма система за поддържане и повишаване на квалификацията на учители и преподаватели в ПОО; налице е остаряла и изостанала материална база и учебни материали и пособия за ПОО; връзките на ПОО с бизнеса са символични; липсва професионално ориентиране; разширява се представянето на непривлекателността на ПОО; липсва система за проучване, идентифициране, анализ и прогнозиране на потребностите от ПОО; липсва ефективно социално партньорство за ПОО, включително за качество на ПОО. Наред с това, анализът на системата за осигуряване на качество на ПОО показва, че има и определени постижения в България - формирана е обща нормативна уредба за ПОО; има изградени институции на системно ниво и на ниво доставчици на ПОО; има определена практика за планиране на ПОО; на ниво доставчици на ПОО (повече в професионалните училища и в много малка част от ЦПО) се прилага система за планиране, прилагане на плана, оценяване на изпълнението и преразглеждане, породено от обратната връзка с резултатите от изпълнението на плана; прилагат се определени индикатори за ПОО; в професионалните училища и в много малка част от ЦПО има (макар и само в книжен вариант) вътрешни правила за оценка на ПОО; в професионалните училища и в много малка част от ЦПО има (макар и само в книжен вариант) план за обучението на учители/преподаватели; има опит в разработването и прилагането на ДООИ, рамкови програми, учебни планове и програми, национални изпитни

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

програми; има заповед на **МОМН** за прилагане на критерии и показатели за осигуряване на качество на ПОО в професионалните училища. Тези положителни условия, заедно с факта, че страната ни е член на ЕС и като такава, макар и доброволно, следва да изпълнява Препоръката на ЕП и съвета за създаване на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в ПОО, както и наличието в страната на експертен потенциал в областта на ПОО, на чуждестранни инвестиции, включително в нови модели за управление на персонала и изискване към качеството на ПОО и развиващата се мобилност на работната сила в рамките на ЕС и особено към България са обективно основание да се очаква положително развитие и на системата за осигуряване на качество на ПОО в България. Съгласно Насоките за градивните елементи за осигуряване на качество на ПОО са приложими три основни подхода за качество на ПОО:

- на осигуряване на качество;
- на усъвършенстване на качеството;
- на контрол на качеството.

Обективният извод, който се налага от анализа на системата за осигуряване на качество на ПОО в България е, че страната ни изостава от ЕС още на концептуално равнище за качество на ПОО. Съществуващата практика в страната ни и в нормативно отношение, и в действията на институциите, и в поведението на доставчиците на ПОО, и на социалното партньорство е в рамките на система, която не насърчава ПОО, не насърчава и качеството на ПОО. Участието на бизнеса в цялостната система за предлагане на качествено професионално образование и обучение е слабо мотивирано, формализирано и със слаб резултат. Пазарът на труда показва, че има огромна нужда от активно и качествено партньорство с бизнеса.

4. Състояние на включването на бизнеса в оценката на резултатите от обучението, стажове за ПОО, както и осигуряване на обучение и наставничество на работното място в трансграничния регион.

Професионалното образование и обучение в страната се регулира от Закона за професионалното образование и обучение, приет през 1999 г. с последно изменение през 2015 г. Професионалното образование се осигурява от професионалните училища. Професионалното обучение, първоначално и непрекъснато, се осигурява от професионалните училища и центровете за професионално обучение за възрастни. Практически центрове за професионално обучение са основен доставчик на продължаващото професионално обучение. Те са лицензирани от Националната агенция за професионално образование и обучение. Съгласно Закона за професионалното образование и обучение основните документи, които регулират обучението за придобиване на професионална квалификация, са: - Списък на професиите за професионално образование и обучение и държавни образователни изисквания за придобиване на квалификации в професиите. И двата документа са разработени и актуализирани от Националната агенция за професионално образование и обучение и одобрени от министъра на образованието и науката след консултация с браншови министерства и национално

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

представителни организации на работодателите и служителите. Учебните програми се разработват в съответствие с държавните образователни изисквания. Процедурата за разработване на държавни образователни изисквания гарантира участието на работодателите в авторския екип, както и участието на представители на организациите на работодателите и служителите в експертните комитети, които обсъждат тяхното съдържание. По този начин се задоволяват нуждите на съответните отрасли. Съгласно българското законодателство, местата, където може да се проведе практическо обучение, могат да бъдат от следните типове - учебни заведения, учебни и практически учреждения на училища и предприятия на юридически и физически лица. Обучението се провежда в училищна среда (учебни зали в професионални училища, работилници, лаборатории и др.), както и в реална работна среда, осигурена от фирми въз основа на договор, сключен между професионалното училище и съответния работодател. Производствената практика всъщност е поставянето в реална работна среда. За да осигури такива настанявания, професионалното училище подписва договор с един или няколко организации на работодатели, според които работодателят трябва да осигури необходимите условия за производствената практика на студентите. Един от националните приоритети в сферата на образованието и науката, отразен в Програмата България 2014-2020, насочен към професионалното образование засяга подобряване на връзките на ПОО с бизнеса (данни на Анализа за ефективността на съществуващото състояние на системата за ПО). Част от промените в Закона за професионалното образование и обучение са насочени към участието на бизнеса в процеса на професионална подготовка и оценка на кадрите. Предвижда се въвеждане на модулна организация на учебния процес, както и възможност за осъществяване на професионалното обучение и по пътя на обучение чрез работа (дуално обучение в сила от 01.08.2016 г.) с цел по-тясно сътрудничество на професионалните гимназии и бизнеса и практически ориентирано обучение. Разширява се ролята на социалните партньори в професионалното образование, като се засилва присъствието на организациите на работодателите и синдикалните организации по отношение на участие в разработване и актуализиране на учебните програми за професионална подготовка, участие в осигуряване на учебна и производствена практика, осигуряване на условия за осъществяване на дуалното обучение в предприятията, участие в обучаване на учители, обучавани и наставници, участие в оценката на качеството на ПОО. Организациите на работодателите участват в разработването, актуализирането и съгласуването на Списъка на професиите за професионално образование и обучение, участват в разработването, съгласуването и актуализирането на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии, участват в организирането и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация и предлагат представители в изпитните комисии. Съществуващата законодателна рамка не насърчава участието на работодателите в процеса на организиране на практическо обучение. Диалогът между двете страни стана по-активен през последните години, като професионалните училища бяха по-активната част. Училищните ръководства активно търсят партньорство с фирмите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Мнението на бизнеса е, че студентите придобиват много добра теоретична практика в професионалните училища, докато техните практически умения са неадекватни. Това изисква допълнително обучение на работното място, за да могат служителите да изпълняват дейностите, за които са наети. Този факт възпрепятства бързото навлизане и пълноценното участие на младите хора на пазара на труда и затруднява работодателите да намерят подходяща работна сила. В сегашните условия професионалните училища намират за невъзможно да предоставят модерно оборудване, машини, суровини и материали, които фирмите използват. Предприятието е на мнение, че броят на учебните часове за практическо обучение трябва да бъде по-голям. Българският бизнес все още не е убеден, че трябва активно да участва в процеса на образование и е критичен в повечето случаи по отношение на качеството на професионалното обучение в системата на ПОО. Съгласно законодателната база за ПОО и практиката през последните 15 години всички политически и програмни документи, както и разработването и актуализирането на законодателството са разработени на тристранна основа. Всички работни групи и консултативни органи на национално ниво са съставени от представители на държавата (Министерство на образованието и науката, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на икономиката и браншовите министерства, НАПОО и други правителствени агенции), представители на национално равнище на организации на работодателите и служителите. Представители на работодатели и работници в съответния отрасъл са поканени като членове на изпитните комисии за провеждане на държавни изпити по теория и практика. Няма официални данни дали работодателите и работниците наистина участват в тези комисии, но истината е, че много директори на училищата за професионално образование и обучение споделят, че това се случва много рядко. На регионално ниво работодателите участват в съветите, които вземат решения относно плановете за записване в училищата за ПОО в съответния регион, както и в разработването на регионални планове за развитие на ПОО. По-проблематично е участието на работодателите в предоставянето на места за практическо обучение на студенти, обучаващи се в училища за професионално образование и обучение.

Агенцията по заетостта подготвя мерките за наемане на безработни от работодатели за чиракуване с помощта на наставник. Работодателите получават пари за заплати и социални осигуровки на наетото лице и ментора от Агенцията. Това е една от мерките, които стимулират работодателите да бъдат включени в процеса на професионално образование и заетост. Производствената практика се осъществява по учебна програма и график, одобрена от училищния директор и съответстваща на конкретните условия за нейната организация. Курсовете и графикът се договарят с предприятието, където ще се проведе обучението по производството.

Коментарите на работодателите относно прилагането на двойното обучение, което всъщност е партньорството между ПОО училище - предприятие, публикувано в електронното издание Investor.bg от 2013 г. от 26.06.2015 г., посочва, че бизнесът не е готов да осъществи двойно обучение. В публикацията са предоставени данни за проучване,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

проведено от една от представителните национални организации на работодатели (БСК). Проучването включва 207 работодатели и директори на 120 училища за професионално образование и обучение в 11 региона. Само 19% от работодателите и 32% от професионалните училища знаят за двойното обучение, но за тях проблемът с финансирането не е ясен. 2/3 от педагозите са скептични по отношение на двойното обучение, като споделят, че работодателите не се интересуват, което представлява сериозна пречка. Някои специалисти смятат, че мотивацията на студентите в ПОО е ниска. 23% от работодателите смятат, че бизнесът се интересува от прилагането на двойното обучение. Резултатите от проучването очертават дефицитите на работници в 200 професии и видове заетост. Това са нискоквалифицирани и квалифицирани работници, техници, монтажници, оператори на машини и др. Най-високите дефицити са били идентифицирани в строителството, химическата промишленост, машиностроене, информационни технологии, енергетика, транспорт, производство на храни и напитки, производство на мебели, търговия и туризъм. Българската стопанска камара (БСК) заключава, че въвеждането на двойно обучение изисква сериозна подготовка в предприятията и осигуряване на условия за обучение чрез работа. Най-важният фактор според 82% от работодателите е осигуряването на квалифицирани ментори. Работодателите и педагозите смятат, че прилагането на двойното обучение трябва да се осъществява с професии, за които има условия в съответния регион.

Министерството на образованието създаде модел за партньорство „Професионална гимназия - предприятие“ на основание Закона за професионално образование и обучение, изградено на базата на договор между професионална гимназия и предприятие и на основата на подписани Меморандум за разбирателство между Министерството на образованието и науката и заинтересована браншова организация на работодателите (или изграден от нея секторен консултативен съвет по заетостта и уменията) и Меморандум за разбирателство между Министерството на образованието, младежта и науката и съответната община. Целта на модела е Повишаване качеството на придобитите от учениците компетентности и насочването им за кариерна реализация по придобитата професия в предприятието партньор. Първоначално моделът е планирано да бъде приложен в няколко партньорски мрежи. Ключовите участници са Професионална гимназия, предприятие, община, браншова организация на работодателите (или секторен консултативен съвет по заетостта и уменията), Министерство на образованието и науката. Какво представлява моделът?

В годината на приемане на нов випуск ученици в професионалната гимназия (след завършен 7. и 8. клас) предприятието прави прогнозен разчет на потребностите си от квалифицирани кадри по професии към годината на завършване на учениците (след 4-или 5-годишен срок на обучение). Професионалната гимназия заявява искане за планиране на държавния план-прием, съгласувано с предприятието. Държавният план-прием за професионалната гимназия се договаря с общината, като се вземат предвид броя на завършващите 7. и 8. клас ученици и разпределението им по пол, както и възможностите

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

за регулиране на приема в съответствие с приоритетите на общинската икономика. Държавният план-прием се планира на паралелка/професия (26 ученици). По изключение може да се планира обучение по две професии или специалности в една паралелка, когато това е потребност на предприятието и оскъпяването на издръжката на паралелката е финансово осигурено от него. Професионалната подготовка на учениците се осъществява по учебен план, чийто раздел Б (Професионална подготовка) е разработен съвместно от партньорите - училище и предприятие - и е в съответствие с потребностите на предприятието. Учебните програми също са разработени съвместно от партньорите при гарантирано реализиране на резултатите от ученето, предвидени в Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по съответната професия. Учебната и производствената практика в 11. и в 12. клас се провежда в предприятието на конкретни работни места, като на учениците се определят наставници, които могат да бъдат както инженери, така и изявени работници, преминали курс за обучение по методика на преподаването. Пилотното стартиране на модела е било предвидено през учебната 2013/2014 год. Подробна информация за модела „Професионална гимназия - предприятие“ е взета от страницата на Министерството на образованието и науката, но как се е развил моделът няма данни.

По данни на МОН за план-приема и реалния прием на учащи в специалност „Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг“ за учебната 2013/2014 година е следният: план-прием - 5409 ученици, реализация на приема - 4011 ученици. 14,62% нереализирани места от предвиденото. Данните показват, че дори в професионално направление с относително висок план-прием като „Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг“ нереализираният план-прием е сравнително висок. Разпределението по професионални направления показва, че на първо място е професионално направление от сферата на услугите - „Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг“ по брой паралелки и брой ученици. Оценката за наличието на кадри по търсените професии и специалности е в пряка зависимост от сектора на икономиката, с който е свързана съответната секторна мрежа. От гледна точка на браншовите организации се наблюдават ясно изразени проблеми в няколко посоки - изтичане на квалифицирани кадри, качество на образованието и ниво на компетенциите, развити професионални умения, наличните професионални училища не отговарят на професиите, които се търсят в региона или броя на завършващите по специалности не е достатъчен. В област Добрич има една професионална гимназия, която подготвя кадри в туризма. По отношение на връзката между работодателите в бранша и обучаваните, въпросът с производствената практика е решен като са осигурени възможности за практикуване в различни заведения за хранене в Добрич и хотели и заведения в КК „Албена“.

По данни на Бюрото по труда най-голям глад за кадри има в хотелиерството и ресторантьорството и строителството. В Североизточния район в това число и в област Добрич е характерна тенденцията за недостиг на кадри в сферата на туризма и по-конкретно - готвачи, бармани-сервитьори, хотелиери, камериерки, аниматори. Това се

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

обуславя от пряката свързаност на туристическия бизнес с морските курорти и утвърдилата се сезонна заетост. Обучените кадри в туризма са много търсени и предвид липсата на предлагане на целогодишна заетост от страна на работодателите, голяма част от тях се пренасочват към места, където сезонът е по-дълъг или им се предлага по-високо заплащане.

В резултат на направеното проучване се очертават няколко основни проблема по отношение на връзката професионално образование и обучение - бизнес:

- Несъответствие между уменията на завършващите професионално образование и обучение и нуждите на пазара на труда - липса на прогнозиране; уменията на завършилите не отговарят на изискванията на работодателите;
- Липса на информация за възможностите на обучение чрез работа - по-добро кариерно ориентиране;
- Липса на споделена отговорност между обучаващите организации и партньорите (браншовите организации и бизнеса) за осигуряване на качествено образование и кадри, които отговарят на изискванията на бизнеса;
- Липса на подготвени ментори и наставници в предприятията, които ще обучават чрез работа;
- Слаба активност от страна на бизнеса в процеса на професионално обучение на кадрите.

Примерни мерки за преодоляване на слабостите:

- Прецизиране прогнозирането на потребностите на пазара на труда по отношение на квалификациите, знанията, уменията и компетенциите на завършващите ПОО;
- Синхронизиране приема в професионалните гимназии с нуждите на пазара на труда;
- По-активно участие на работодателите при изготвяне на учебните програми за обучение чрез чиракуване;
- Засилване активността на връзката професионално обучение - работодатели;
- Удължаване периода на обучение в предприятията;
- Повишаване на осведомеността на ученици и родители относно обучението чрез работа в предприятията;
- Създаване и поддържане на регистър за фирми, предоставящи обучение чрез работа;
- Периодично актуализиране на учебните планове с активното участие на бизнеса;
- Организиране на панаири и борси за професионално образование и обучение на различни нива - локално, регионално
- Организиране на регулярни посещения в предприятията с цел подпомагане на професионалната ориентация за улесняване на избора и участие на предприятията в предоставяне на кариерно ориентиране;
- Осигуряване на адекватно обучение на наставници - обучаващи организации, учебни програми, финансиране;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Създаване и укрепване на местни и регионални партньорства между обучаващите организации, организациите на работодателите и органите за управление;
- Адекватна държавна политика с осигурено финансиране;
- Поддържане на актуална и достъпна информация за трансграничния пазар на труда, стимулиране на мобилна заетост, отговаряща на нуждите на пазара;
- Преодоляване на бариерите за трансгранична мобилност - езикова подготовка, законова база, уеднаквяване на образователните изисквания и др.
- Мотивиране на бизнеса за осигуряване на заетост на завършилите професионално образование;
- Осъвременяване на системата за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на младите учители по професионална подготовка - създаване на възможности за по-високо стартово заплащане с възможно въвличане на бизнеса, осигуряване на възможности за допълваща квалификация, вкл. с активното участие на организациите на бизнеса;
- Синхронизиране на професионалното образование и обучение с изискванията и потребностите на националната, регионална и местна икономика - необходими са промени, насочени към разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение;
- Активизиране включването на възрастните в обучения за придобиване на професионална квалификация и нейното непрекъснато осъвременяване, както и за придобиване на ключови компетентности за допълване на професионалните знания и умения в съответствие с приетата Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г.

През последните десетилетия убедеността, че професионалното образование и обучение (ПОО) е ключов фактор за устойчивото социално-икономическо развитие в Европа, нараства. Подготовката на човешки ресурси със съответстващи на нуждите на националната икономика квалификации изисква нови подходи в областта на професионалното образование и обучение. През последните три години (по данни на Българската хотелиерска и ресторантьорска асоциация) туризмът отчита потребност от кадри, но не за ръководни позиции, за което е необходимо висше образование. Затова вниманието трябва да се насочени към професионалните гимназии по туризъм, които подготвят изпълнителски кадри за туризма. Професионално образование в бранша се осъществява в 130 училища, от които 85 професионални гимназии, 25 СОУ, 16 ПУИ, СПИ и 2 училища за деца с увреден слух (МОН). Тенденцията е увеличаване на приема по професии от професионални направления 811 Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг и 812 Пътувания, туризъм и свободно време през последните 3 години, въпреки демографския проблем при относително запазване на съотношенията между обучението по професии за първа, втора и трета степен на професионална квалификация от 20 987 до 22 052 през последната година. Практическото обучение в туристическия сектор трябва да

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

се увеличи, като бъде въведена задължителна специализация между 2 и 6 месеца през активните сезони. Според представителите на браншовите туристически организации, програмите за сектора трябва да бъдат променени, защото продължават да бъдат повече теоретични. Сферата има нужда от качествени кадри, които още в училище да са подготвени в реална среда. Бизнесът трябва да се включи по-активно при планирането на приема за професионално образование по туризъм, в зависимост от регионалните планове за развитие, както и да помага за повишаване на квалификацията на учителите по професионално образование и обучение, осъвременяването и модернизирането на материално-техническата база, училищата да участват в проекти съвместно с туристическия бизнес. Това са основните моменти от изискванията на представители от туристическия бранш. Тези изисквания напълно съответстват и на формулираните проблеми и мерки за разрешаването им от страна на професионалните гимназии, администрацията и организациите на работодателите като цяло за всички браншове. В трансграничния регион Добрич - Констанца проблемите са аналогични като се отчитат и препятствията, които са специфични за региона.

Незабавни мерки за подобряване.

Перспективата за 2020 г., заложена в комюникето от Брюж от среща на министрите от ЕС, отговарящи за професионалното образование и обучение (ПОО), европейските социални партньори и Европейската комисия, поставя акцент на засилването на европейското сътрудничество в областта на ПОО. В Европа има 76 млн. души с ниска квалификация или без квалификация. На фона на нарастващата конкуренция в световен мащаб за хората с ниска квалификация или без образователен ценз е все по-трудно да си намерят работа. Висококвалифицираните работници получават все по-високи заплати, в същото време заплащането на труда на неквалифицираните работници намалява. Освен че трябва да се справя с конкуренцията в световната икономика, Европа е изправена и пред предизвикателствата на застаряващо си населението. За да се подобри тази ситуация, по-възрастните работници трябва да актуализират уменията си и да усвоят нови чрез допълнително обучение. Професионалното обучение трябва да даде стимул на хората в зряла възраст да актуализират уменията си през целия си професионален живот. Приблизително 50 % от младите хора в Европа завършват образованието си и навлизат на пазара на труда благодарение на професионалното си образование и обучение, като получават достъп до широка гама от работни места както в промишлеността, така и в сектора на услугите. За да продължи Европа да бъде конкурентоспособна, от съществено значение е провеждането на реформи в областта на професионалното образование и обучение. За работните места в бъдеще ще са необходими хора с висока квалификация. При сегашния икономически климат е необходимо Европа да осигури на всички млади хора овладяване на уменията, които да им помогнат да стъпят на пазара на труда. Качественото и адекватно обучение е най-добрата възможност за работодателите да наемат квалифицирани служители, с чиято помощ бизнесът да просперира. През 2020 г. професионалното обучение следва да бъде леснодостъпно и практически насочено.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

Всички курсове за професионално обучение следва да включват практическа част, провеждана в дружество или предприятие. В сътрудничество с работодателите организациите, предоставящи обучение, следва да оказват подкрепа на учащите се, които показват по-слаб интерес към академичното обучение. По този начин би следвало да се намали броя на хората, които напускат училище преждевременно. Международният аспект следва да се превърне в обичаен елемент от професионалното обучение. Придобиването на квалификации следва да включват чужди езици, а международното сътрудничество между институциите следва да насърчава използването на нови подходи при преподаването и ученето. Обучаващите се в интернационална среда следва да са по-добре подготвени да започнат работа в такава среда. За да се превърне в реалност тази перспектива, са необходими ангажираността и приносът на всички заинтересовани страни. Подкрепата за организациите, предоставящи обучение, техният персонал, училищните ръководители и учителите, както и за обучителите в рамките на предприятията е от съществено значение за въвеждането на промените. Националните, регионалните и местните органи също имат своята роля за реформирането на системите за професионално обучение. Ползите се определят към няколко бенефициенти:

- Учащите се ще се възползват от по-качествено обучение. Ще получават насоки при избора на обучение и на най-подходяща професия в зависимост от заложените им. Ще завършат някои етапи от обучението си в чужбина или ще учат заедно с чужденци. След като получат квалификация, ще имат подобри шансове да си намерят работа или да имат успешна професионална реализация, защото обучението им е адекватно и практически насочено. След като вече са на пазара на труда, те ще могат също да се възползват от гъвкави възможности в подкрепа на текущото им обучение.
- Учителите в сферата на професионалното обучение ще имат повече възможности за сътрудничество с колеги в чужбина. Работната им среда, както и методите им на преподаване и учене ще бъдат различни, ще използват модерни учебни материали, отразяващи последните новости в промишлеността и бизнеса.
- Институциите за обучение по-лесно ще осъществяват международно сътрудничество благодарение на подходи в европейски мащаб, сред които Европейската квалификационна рамка (ЕКР) и Европейска система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET), които улесняват учащите при трансфера на обучение между различните организации. Благодарение на по-тесния контакт с предприятията институциите за обучение ще се възползват от достъп до модерно оборудване и ще могат да наемат учители и обучители, които са добре запознати с реалния професионален живот. И на последно място, предоставяйки по-гъвкави начини за обучение, институциите ще се радват на по-голям интерес от страна на учащите се.
- Предприятията ще могат по-лесно да наемат квалифицирани работници, тъй като обучението ще е по-добре адаптирано към техните нужди. Тази промяна ще ги

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

насърчи да предоставят повече възможности на служителите си и ще повиши ангажираността им с развитието на квалификацията на работната сила. Работниците, излизачи на пазара на труда, ще са по-добре подготвени, защото съдържанието на обученията ще е изготвено и оформено с участието на предприятията. Те ще бъдат ангажирани и с практическите аспекти на обучението посредством предлагането на стаж за учащите се.

Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение в България за периода 2015 -2020 е в пълно съответствие със заложените перспективи на Европейско ниво за този времеви обхват. Тенденциите и целите пряко касаят и развитието на ПОО и в Румъния като членка на Европейския съюз и отговорностите и, свързани с членството. В този смисъл по-нататъшното развитие на ПОО в трансграничния регион Румъния - България ще се води от едни и същи стратегически цели и мерки за постигането им. В същото време и проблемите в двете държави са идентични с формулираните за Европа като цяло по отношение на демографски, икономически, социални, екологични проблеми, които засягат по един или друг начин професионалното образование и обучение и успешната реализация на пазара на труда.

Според проучване на Източник Българска стопанска камара се очертават следните проблеми по отношение на ПОО:

- около 41% от учениците над 15 г. са функционално неграмотни. Нисък интерес и отлив на младите хора от професионалното образование и обучение. За 10 години учениците в професионалните гимназии намаляват с 25%. Закриват се паралелки и гимназии с развита материална база и с доказан капацитет за обучение по важни за индустрията професии и специалности;
- с делегираните бюджети ученикът се превръща в „пари“. Нерегулирана конкуренция между различните видове училища, от която основен губещ са професионалните гимназии. Неоправдано нарастващ брой паралелки в езиковите гимназии, общообразователните и други „елитни“ училища;
- липса на система за прогнозиране на потребностите от квалификации, обвързана с държавния план-прием;
- закъсняване на нормативната уредба относно „защитените от държавата професии“;
- липса на ясно нормативно регулиране и стимули за въвеждане на дуалното обучение;
- неоптимизирана в регионален аспект мрежа от професионални гимназии;
- ЕК определя качеството на професионалното образование у нас като недостатъчно;
- претоварени и небалансирани учебни програми, разнопосочни предмети, голям обем материал побран в малък брой часове, нисък дял на часовете по технически и специални предмети и по практическа подготовка;
- остарели или липсващи учебници по специалните предмети;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- ограничено приложение на модулната организация. Отсъствие на системи за кредити, които да бъдат приложими при прехода от професионално образование във висше образование;
- застаряване на преподавателите, необходимост от актуализация на познанията на учителите по специалните предмети в съответствие с развитието на технологиите;
- амортизирана материална база;
- недостатъчно финансиране, неравнопоставеност между частни и държавни училища.

Наред с очевидните проблеми, с които трябва да се справи ПОО се очертават и силни страни:

- Съществуващата законодателна рамка в областта на ПОО е сравнително добра и е в синхрон с Европейската;
- Реално се изпълняват проекти за дуално обучение, независимо от малкия брой и с подкрепата на външно финансиране;
- Създадена е относително добра материална база за обучение;
- Наличие на квалифицирани учители;
- Наличие на съвременни канали за своевременно информиране и възможности за бърза комуникация;
- Намаляване на езиковата бариера - младото поколение масово ползва поне един чужд език;
- Лесен достъп на браншовите организации и предприятията до информацията, която предлага ПОО;
- Съществуващи добри традиции в ПОО.

Заплахи:

- Икономическа криза - Европейска тенденция;
- Застаряващо население - Европейска тенденция;
- Езикова бариера за застаряващата част от населението и на част от младите хора с ниско ниво на грамотност;
- Ранно отпадане от образование и ниско образователно ниво;
- Динамично развиващи се технологии и остарели учебни програми;
- Нежелание за активно партньорство от страна на работодателите, липса на осъзнати ползи от партньорството;
- Законодателна рамка.

Въз основа на направения преглед, могат да се очертаят следните тристранни мерки за стимулиране на активното включване на бизнеса в професионалното образование и обучение:

Национални и местни публични органи

- Адекватна държавна политика с осигурено финансиране - активни мерки за реализиране на дуалното обучение;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Прецизиране прогнозирането на потребностите на пазара на труда по отношение на квалификациите, знанията, уменията и компетенциите на завършващите ПОО;
- Създаване и укрепване на местни и регионални партньорства между обучаващите организации, организациите на работодателите и органите за управление;
- Поддържане на актуална и достъпна информация за трансграничния пазар на труда, стимулиране на мобилна заетост, отговаряща на нуждите на пазара;
- Активизиране включването на възрастните в обучения за придобиване на професионална квалификация и нейното непрекъснато осъвременяване, както и за придобиване на ключови компетентности за допълване на професионалните знания и умения в съответствие с приетата Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г.

Организации, предоставящи професионално образование и обучение

- Синхронизиране приема в професионалните гимназии с нуждите на пазара на труда;
- Засилване активността на връзката професионално обучение - работодатели;
- Повишаване на осведомеността на ученици и родители относно обучението чрез работа в предприятията;
- Периодично актуализиране на учебните планове с активното участие на бизнеса;
- Организиране на панаири и борси за професионално образование и обучение на различни нива - локално, регионално;
- Организиране на регулярни посещения в предприятията с цел подпомагане на професионалната ориентация за улесняване на избора и участие на предприятията в предоставяне на кариерно ориентиране;
- Осигуряване на адекватно обучение на наставници - обучаващи организации, учебни програми, финансиране;
- Преодоляване на бариерите за трансгранична мобилност - езикова подготовка, законова база, уеднаквяване на образователните изисквания и др.;
- Осъвременяване на системата за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на младите учители по професионална подготовка - създаване на възможности за по-високо стартово заплащане с възможно въвличане на бизнеса, осигуряване на възможности за допълваща квалификация, вкл. с активното участие на организациите на бизнеса;
- Синхронизиране на професионалното образование и обучение с изискванията и потребностите на националната, регионална и местна икономика - необходими са промени, насочени към разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение;

Бизнеса

- По-активно участие на работодателите при изготвяне на учебните програми за обучение чрез чиракуване;
- Удължаване периода на обучение в предприятията;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

- Създаване и поддържане на регистър за фирми, предоставящи обучение чрез работа;
- Мотивиране на бизнеса за осигуряване на заетост на завършилите професионално образование - проекти и модулно обучение;
- Осъвременяване на системата за хоризонтално и вертикално кариерно развитие на младите учители по професионална подготовка - създаване на възможности за по-високо стартово заплащане с възможно въвличане на бизнеса, осигуряване на възможности за допълваща квалификация, вкл. с активното участие на организациите на бизнеса;
- Синхронизиране на професионалното образование и обучение с изискванията и потребностите на националната, регионална и местна икономика - необходими са промени, насочени към разширяване на участието и отговорностите на отрасловите министерства в провеждането на държавната политика в областта на професионалното образование и обучение.

Трансграничният регион Добрич - Констанца има редица предимства, които допринасят за съвместното развитие на професионалното образование и обучение в посока развитие на бизнеса и икономически растеж. Едно от важните предимства е добрата свързаност в региона. Изградени са и обновени основните пътни артерии, които свързват областите. Има два пътя, по които може да се преминава - през Кардам и през Дуранкулак. И двата пътни участъка са добре поддържани, придвижването е бързо и навременно. Двете области са свързани и с Черно море - пристанище Констанца, яхтено пристанище Балчик, пристанище Варна, което е в непосредствена близост до Добрич. Сравнителните характеристики в икономическо отношение показват, че заетостта в региона се съсредоточава в сходни сфери - услуги, селско стопанство и преработваща промишленост. От това произтича и необходимостта от подготвени кадри, които да бъдат наети от местния бизнес. От сферата на услугите най-развити са туристическият бранш и търговията. Именно затова насочеността на организациите, които предоставят професионално образование и обучение е ориентирано към специалности, които да задоволяват нуждите на пазара. Пред обучаващите организации и бизнеса в региона има много перспективи за сътрудничество - съвместни обучения, обмен на преподаватели, обмен на учебни програми, комбиниране на програми, обменни практики, съвместни демонстрации на умения и т.н. Като цяло перспективите за развитие на ПОО в региона е изцяло ориентирано към общите Европейски приоритети за професионална квалификация и реализация.

